

ŽENSKI SVET

LETNIK V.

APRIL 1927.

ŠTEVILKA 4.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE. XL. — ZOFKA KVEDER · DEMETROVIČEVA. — (Nadaljevanje. — (Minka Govékarjeva.)	Stran 97
JUNAKINJA ZVESTOBE. — Nadatjevanje. — (Lea Faturjeva.)	103
POMLADNA. — Pesem. — (Vera Albrechtova.)	108
LUDWIG VAN BEETHOVEN. — (Milena Vladimirova.)	109
UTRINKI. — (Dora Grudnova.)	114
NA PRAGU. — (Po Strindbergu F. B.)	115
HČERKA. — Pesem. — (Gustav Srniša.)	116
PROSTITUCIJA. — (Emmyn.)	117
POMLADI! — (Marijana Kokaljeva.)	119
GOSPODINJSTVO KOT POKLIC	119
UTROGAN NAGELJ. (Pesem.) — (Mirko Kunčič.)	121
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Materinstvo. — Higijena. — Kuhinja. — O lepem vedenju. — Iz naše skrinje.	Stran 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128. — Ročno delo.

..... UREDNICA: PAVLA HOČEVARJEVA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20.

Uredništvo in uprava:

Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384.

Izdaja „Žensko dobrodelno udruženje“ v Trstu, Via Torre bianca 39/I
Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu (Trieste), Via S. Francesco d' Assisi 20

E. PECENCO Stroji za šivanje, vezenje
in pletenje, za dom in vsako obrtnijo. Potrebščine
TRST, Via Muda vecchia 3 Napeljave z motor. pogonom. Popravila.
— (za magistratom) — Brezplačen pouk v vezenju

KNJIGARNA-PAPIRNICA-KNJIGOVEZNICA

J. STOKA d. z o. z. - TRST
VIA MILANO STEV. 37

ima v zalogi na debelo in drobno vse pisarniške potrebščine za šole, občinske, župne in odvetniške urade, kakor tudi vsakovrstne slovenske knjige, muzikalije, molitvenike itd. — Izvršuje vsakovrstna knjigovezniška dela.
Izvršuje vsakovrstne pečate in tiskovine.

P. n. sodnjam naznanje, da sprejema in izvršuje vezanje zemlje knjižnih in bančnih knjig tudi v uradniških prostorih v mestu in na deželi. — **LELO SOLIDNO.**

Ženski svet

Obrazi in duše.

XL.

Zofka Kveder-Demetrovičeva.

(Nadaljevanje.)

Dne 7. aprila 1899. obvešča Zofka Ivankó:

«Moj Vlado (Jelovšek) je medicinec, rojen Hrvat, študira v Pragi in je tudi pesnik. Spoznala sem se z njim z dopisovanjem pred dvema letoma v oktobru. Spočetka sva si pisala jako pridno o ženskem vprašanju, o literaturi, pozneje pa je korespondenca dobivala vedno intimnejši značaj. V Ljubljani me je večkrat obiskal, tudi tu v Trstu že dvakrat. V jeseni je izdal svoje «Simfonije», posvečene meni, katere so nekateri hvalili, drugi pobiljali, ker so pisane odkritosrčno in v modernem duhu. Za filistre niso, a če želiš, pošljem Ti jih, da jih prečitaš; pisane so hrvatski. Da me ljubi, mi je povedal šele zadnjič, t. j. ko je bil pred Velikonočjo tu. Jaz ga imam silno rada. Neizrecno je fin in nežen in zelo me ljubi. Piše mi že od lanskega septembra vsak dan, a jaz mu odgovarjam vsak teden»...

A niti redno dopisovanje z Vl. Jelovškom ji ni zadoščalo; iskala si je in našla dopisovateljev celo izven državnih mej, v tujini. Nedvomno je imela pri tem obenem svoj namen: pobegniti v veliki svet iz ozkosrčne in malenkostne domovine.

Že l. 1899. si je dopisovala Zofka v nemškem jeziku s prof. dr. B. Maquardtom iz Ženeve v Švici. Ta nemški pisatelj je vplival nanjo v estetskem in sploh kulturnem oziru jako ugodno ter ji je bil očetovsko dobrohoten svetovalec, ko je bila sklenila, da se preseli v Švico. Kje se je z njim seznanila, nisem mogla dognati. Tudi z njim je korespondirala, ne da bi se osebno poznala. Popravljal ji je tudi jezik in slog njenih prvih nemških povesti.

Zofka je bila vzlic svoji mladosti in vzlic temu, da bi bila lahko postala po svojih literarnih uspehih domišljava, toliko avtokritična, da se je zavedala svoje premajhne šolske izobrazbe in preozkega duševnega obzorja. Uredniki so ji dajali to tudi čutiti, in v pismih prijateljici Ivanki se ponavlja kot refren njena tožba: «Če nima kdo vsaj kake mature, pa ni pri naši duševni aristokraciji vreden niti bora»... Zato je sklenila iti na vseučilišče in študirati filozofijo. Zvedela je, da ji je to mogoče z njenimi osmimi razredi osnovne šole le v Švici; ako dokaže, da je s samoizobrazbo dosegla zadostno kulturo, da je lahko sprejeta kot redna slušateljica. Po nasvetu drja. Marquardta se je odločila torej za Zürich. Dne 11. junija 1899. je pisala iz Trsta prijateljici Ivanki:

«Prvega avgusta grem odtod, 15. pa šele v Zürich. 14 dni ostanem v Ljubljani. Na Fužine bova hodili na izprehod, na tiste imenitne moje Fužine. Tisti tihi park in voda in vse! Kolikokrat fantaziram o vsem!»

(Ta njena velika ljubezen do Fužin pri Ljubljani je ostala živa v njenem srcu ter je s poetičnim zanosom opisala ta nekdanji krasni aristokratski park kasneje v romanu «Nada», ki je izhajal v Govékarjevem «Slovanu» v letih 1902—04. Roman je izšel nekoliko skrajšan tudi v češkem jeziku v prevodu dr. Zdenke Haskove v založbi Tiskového výboru československé sociální dem. strany dělnické v Prahi.)

Da bi mogla izvršiti svoj namen, pa se je Zofka trudila, da si prisluži čim več denarja. V svojih visokoletečih načrtih je bila takrat Zofka srečna ter v občevanju z Etbinom Kristanom, «tistim hudim socialnim demokratom», in s Franom Klemenčičem polna podjetnosti in zaupanja v bodočnost. Ljubila je ves svet in pisala: «Veš, ljudje so vsi dobri, prav zares. Nekateri malo drugače mislijo in čutijo in imajo malo drugačne nazore, a dobri so zato vendarle.»

Takrat se je Zofka priznavala za socialistko, češ:

«Jaz sem socialistka, ampak stranke pustim lepo v miru. Socialni demokratje pretiravajo, krščanski socialci, namreč naši, so pa tako prebito osebni, da je strah. In masa? Eh, samo nekaka klika jo vodi, ki jo izrablja v svoje namene... Sploh so vsi naši časniki jednaki in vse stranke drugega ne znajo, ko pobijati se in razvešati slabosti tega ali onega na veliki zvon. Ali ni res tako?»

Zofka si je znala torej varovati svojo objektivnost ter je bila vzvišena nad vsem strankarstvom in klikarstvom.

V tistem času je priobčevala v «Slovenki» noveleto «Telegrafistka» (Izšla je pozneje v zbirki «Odsevi», založil l. 1902. Andrej Gabršček v Gorici).

Etbin Kristan je bil Zofki očetovski prijatelj; umstveno in estetsko jo je prav energično vzgajal ter je tudi poskrbel, da si je Zofka mogla temeljito ogledati Benetke. Zofka je tam «jedla umetnost kar na debelo». Vtisi morja, Benetk in benečanske umetnosti kažejo v pismih na prijateljico Ivanko silno topel odmev.

Ko se je vrnila Zofka iz Benetk v Trst, je doživela zopet neprijetnosti z listi.

«Tega domačega patrijotizma imam že skoraj dovolj. Da bi človek že za vsako stvar pol leta beračil? Ne, hvala lepa, to mi ne diši!»

je pisala Ivanki iz Retij, kamor je bila odšla, da se poslovi od domačih, preden odpotuje v Švico. Iz Retij je še poročala:

«Duševnega življenja zdaj skoraj nimam. — Vraga, kje je pa čas?! Delam ko mašina. Tisto nemško stvar — Ti si jo že čitala — bi rada končala, 60 strani še za Gabrščka, kakih 5, 10 podlistkov v «Narod», da bom imela kaj priboljška za pot in še kak feljton za züriške redakcije moram napisati, pa je samo še 8 dni časa!»

Koncem avgusta je bila Zofka že v Zürichu, kjer jo je sprejel dr. Maquardt, ki ga dotlej osebno še ni poznala. Stanovanje je dobila v okraju Oberstrass ter poročala Ivanki, da se ji «ne godi slabo,» češ: «sicer pa korajža in šnajd!» — Obenem ji je prigovarjala, naj vsekakor sprejme uredništvo «Slovenke», za katero so založniki po resignaciji Marice iskali nove urednice. Ivanka se je res odločila in je uredništvo sprejela.

Seveda je Zofka v Švici takoj iskala zveze z ondotnjimi listi in sodelovala pri njih.

V Zürichu se je seznanila tudi z Bolgarom, drjem. Petkom Zonevim; z njim je korespondirala pozneje še več let. Razmerje s tem finim možem je poetično naslikala l. 1903. v črtici «Sjećajte se!» (Iskre 1905, lastna založba).

Toda denar, ki ga je Zofka prinesla s seboj, je kmalu pošel. Godilo se ji je jako slabo; niti sobe ni mogla naprej plačati, a poguma ni izgubila, češ »Udam se pa ne! Čim huje se mi godi, tem bolj trmasta sem in za vraga ne bi odnehala!«

Domovina je Zofko pustila skoraj na cedilu. Takratne uprave naših listov so smatrale pisatelje navadno za nadležne in so delale urednikom, še bolj pa sotrudnikom, večne težave. Zato je Zofka pisala Ivanki:

«Skrbi imam vse polno in da mi od naših domačih ni upati najmanjše olajšave, to vem... Za *«Dokumente der Frauen»* sem poslala neko kratko stvar in zraven omenila, da se mi ne godi najboljše. Urednica mi je poslala takoj telegrafičnim potom 25 gld. Tukajšnji urednik *«Neue Züricher Zeitung»* mi je nakazal 20 frankov kar naprej in sam od sebe, četudi se od mojih stvari ne upa ničesar natisniti zaradi publike, ki je ravno tako ali pa še bolj filistrozna kakor pri nas. 'Nur nichts Erotisches!' — Da bi te vrag! Zdaj čakam, kdaj me sveti duh razsvetli, da napišem par stvari, nad katerimi se ne bo mogla škandalizirati nobena duša. *«Haus-Zeitung»* je moje stvari že tiskala, honorarja še nisem dobila, a uredništvo me v listnici prijazno vabi, če hočem priti v vilo *«Bella Vista»* v Belinzone malo na počitnice. *«Sie sind uns als Gast willkommen!»* — Seveda ne morem, ker hočem na vsak način v Bern. — Vidiš, to od tujcev, ki me niti videli niso, ki vedo, da sem Slovanka! Slovani niso tu ravno priljubljeni, moram Ti še povedati. Moji preljubeznivi rojaki pa... na, o tem raje molčim. Pomisli, niti ne odgovore mi!...»

V vseh pismih pa poroča Zofka, da pojde v Bern ali Ženevo, bržčas zato, ker zürška univerza ni sprejemala rednih slušateljic z nezadosno predizobrazbo. V Bernu pa je imel rektor pravico, da sprejme za rednega slušatelja, kogar on hoče. Preiskušal je sam inteligenco reflektantov in jih potem po svojem preudarku sprejel ali odklonil.

Dne 17. oktobra 1899, Zofka resnično že javlja iz Berna prijateljici, da je prejela od *«Schweiz»* celih 100 frankov:

«To je že nekaj! In danes sem že zapisana v vrstah tukajšnje univerze kakor redna študentka. Vpisnina velja sicer lepih novcev, pa že gre. Če me zdaj v začetku ni bilo konec, me v naprej tudi ne bo. — Z. K. Stud. phil. Bern, Willerstrasse 41, II.»

Stari rektor, dober in razumen človek, je dal Zofki pri sprejemu tudi še povabilo na čaj pri svoji ženi ter jo je celo priporočil *«Berner Bundu»*, da sprejme kak Zofkin spis.

V Bernu se ji je še dokaj dobro godilo, tako da je začela študirati. Krasno je bilo — pravi — mnogo je videla in se marsičesa naučila; povsod so bili dobri in uslužni do nje. Toda srce je premagalo razum. Vleklo jo je v Prago, kjer je študiral njen izvoljenec. Božič je še preživel v Bernu. *«Izvrstno se mi godi»*, je pisala, *«samo danes se me prijema melanholija. Saj veš... Božič!»*

Okoli novega leta 1900. se je odpeljala. Med potjo se je ustavila v Monakovem. Uživala je umetnost v polnih požirkih, si temeljito ogledala pinakoteke, Glaspalast in druge hrame, polne svetovnih umotvorov, uživala prekrasno monakovsko okolico, pa — stradala. Vmes je pisala nemške črtice, slovenske članke za *«Edinost»* in noveleto za *«Slovenko»*. Dne 27. januarja 1900 je pisala Ivanki iz Monakovega:

Radi «Študentk» se nič ne obvezujem. Tudi ne bom pustila, da bi se kaj črtalo. Pisala bom tako, da bodo povest lahko prenesli živi naročniki, za konsorcij pa se ne menim... Ti imaš duševne boje, jaz materialne.»

In posebej še naroča:

«Jaz moram sedaj živeti od peresa v pravem pomenu besede in žal moja situacija ni tako fina, da bi mi ne bilo do honorarja. Zato povčij gospodi krog «Edinosti», da zahtevam po 2 krajcarja od vrste... če ima «Slovenka» sedaj dve koloni, po 1 krajcar!»

Plačala je bila za mesec dni sobo in obed, a za vse drugo ji je ostalo prav malo. Monakovski listi so bili z vsem dohro založeni, da so morali odklanjati celo domače avtorje; kako bi bila mogla kar takoj uspeti ona — tujka!

Gospodinja jo je izkoriščala;

«človeka bi kar živega odrla za par soldov,» je pisala. «Samo, da bom enkrat odtod proč, pa bom zopet srečna... Jokam se ne, jezim se pa na usodo, kar se morem. Tega demona bi tolkla in dušila, da bi mi moral biti pokoren!»

Naposled je vendar dobila nekaj denarja za vožnjo; in 2. februarja 1900. je dospela v Prago.

Razumljivo je, da je stala Zofka kot mlada pisateljica pod vplivom takrat po vsej Evropi borbeno se uveljavljajočih idej in umetniških form doslednega realizma in dekadence ter dokaj močnega socijalističnega gibanja. Že v Trstu je bila njena družba socijalistična in celo socijalnodemokratična. V Pragi pa se je bila popolnoma navezala na literarnega revolucionarja in pesnika, medicina Vladimira Jelovška. Jasno je, da je ljubimec in kasnejši Zofkin mož ter oče treh njenih hčerâ spočetka posebno močno vplival nanjo.

Razun z Jelovškom socijalistične in radikalno individualistične literarne smeri pa je Zofka v Pragi mnogo občevala tudi s takratnimi slovenskimi akademiki, ki so bili po veliki večini socijalisti. Z mnogimi izmed njih je ostala še mnogo let v dopisni zvezi.

L. 1900 je izdala Zofka v lastni založbi v Pragi svojo prvo — svoj čas toli klevetano — drobno knjižico *«Misterij žene»*. Neka notranja vez, je med temi reliefnimi sličicami; vse osvetljujejo z ostro lučjo isti problem: ženo v njeni duševni in telesni bedi... Smela knjiga je vzbudila med Slovenci pravo senzacijo. Izzvala je tudi hud odpor. Bilo je to za tiste čase nekaj novega, tudi v literaturah drugih narodov še precej neobičajnega. Na vsa usta si je mlada Zofka upala povedati to, kar so njene oči videle doma, v Ljubljani, v Trstu in v tujini, kar je njeno srce veselilo ali žalostilo. In kot borbeni, moderni, socijalistično orijentirani pisateljica s srcem, polnim človekoljubja, je goverila v imenu tisočerihi zatiranih in vsak dan nanovo poniževanih žen in deklet.

Razume se, da kaže ta, 58 str. obsegajoča knjižica še znake začetništva. V mladi pisateljici je vse vrelo, a se še ni izčistilo. Ni še znala brzdati svojega silnega temperamenta, Profesorji bi tudi dejali, da slovnica ni povsod neoporečna; a prav ta prvenec kaže največ Zofkine krepke samoraslosti.

Naš svet je hudo zameril, da 20letno dekle z neustrašno roko posega prav v sredo trpljenja ter v kričeih barvah slika usodo žene, vse vkovane v sto in stoletne predsodke... V ozke vezi konvencionalizma smo bili utesnjeni takrat in nismo docela razumeli plemenitih, globoko etičnih teženj Zofke Kvedrove! A danes jih razumemo.

V «Misteriju žene» je Zofka obdelovala snovi, ki se jih je upala dotle dotakniti še malokatera literatka... Kar se tiče nežnega čustvovanja, sta gotovo vplivali na Zofko nemška pisateljica Laura Marholmova s svojim «Das Buch der Frauen» («Knjiga žen») in morda še v večji meri Angležinja George Egerton s svojimi knjižicama: «Osnovni toni» in «Nervozni osnovni toni». Te knjige so bile v tisti dobi ljubljene vsake moderne, misleče žene... Zofki sorodna duša je tudi Skandinavka Karin Michaelis, ki s smelo roko in globokim razumevanjem razgrinja tragike polni položaj žene.

O «Misteriju žene» je napisal Ivan Cankar v «Slovenki» IV. letnika IX. zv.: «Zofka je ostavila izhajajočo pot; ona je *sama svoja*; ...Njene slike *niso kopije* del, ustvarjena od *moških umetnikov*; gledala je s svojimi očmi, ne skozi naočnike, patentirane od naše ničvredne tradicije. In to je njena tragična krivda...»

V tem času je imela Zofka v Pragi tudi že med čehi polno znanecv in prijateljev. Pri Gabrijeli Preisovi se je seznanila z mnogimi uglednimi Čehinjami. Občevala pa je tudi z raznimi odličnimi češkimi literati in novinarji. A imela je tudi lep intimen krog praških nemških literatov, slikarjev in slikaric, ki so jo izredno upoštevali ter so imeli z njo tople prijateljske stike.

Največjega pomena za Zofkino literarno življenje pa je bilo njeno prijateljstvo z *Zdenko Haskovo*, inteligentno Čehinjo sebi enake starosti... Haskova je absolvirala gimnazijo in filozofsko fakulteto ter si pridobila doktorat. Že kot vseučilišna slušateljica se je bavila z leposlovjem ter je pesnila. Kasneje je izdala tudi nekaj zbornikov svojih pesnitev in novel.

Z Zofko se je seznanila menda l. 1900 v študentskem naprednem društvu «Slaviji». Zofka je prihajala tja čitat novine, Dr. Zdenka Haskova mi je sporočila sledeče:

«Zofka mi je imponirala s temeljitostjo, s katero je — gluha in slepa za vse okoli sebe — čitala novine. Morala je, ker se je pač preživljala z žurnalistiko; pisala je nemški za praško «Politik» in za razne Vaše (slovenske) liste. Pa smo takrat prirajali v literarnem odboru «Slavije» literarne večere. Povedali so mi, da je Kvedrova izdala lepo knjigo «Misterij žene» in da bi nam mogla iz nje dati nekaj za recitiranje. Šla sem k nji. Stanovala je v bedni sobici na dvorišču pri tleh...»

Ta milje je bil siromašen, toda Zofka je bila v njem kakor močna čarodejka, ki prebiva tu iz objestnosti. Ko sem kasneje videla morje, slovansko morje z njegovim južnim solncem in samosvojo krasoto zemlje, od naše tako različne in vendar sorodne po jeziku in srcu, sem razumela, *kaj* je name v Zofki tako močno delovalo. Bila je poosebljeno južno solnce, ki poplavlja s svojo svetlobo in toploto vse okoli sebe bogato in radodarno; imela je v sebi nekaj tujega in vendar blizkega...»

Med Zofko in Zdenko se je kmalu razvilo najbolj idealno prijateljstvo, ki si ga je možno misliti. Obe poetki, obe nežno čustveni, a obenem borbeni mladenki socialistično človekoljubnega svetovnega naziranja in stremjenja, sta si postali nerazdružljivi tovarišici, ki sta harmonirali čudovito, toda hkratu dopolnjevali druga drugo... Iz duševne in srčne harmonije sta se ti dve povsem nenavadni, v tedanji trezno prozaični dobi naravnost izjemno idealni pisateljici združili, da ustvarjata lepoto in pa da si olajšujeta — bedo.

Zdenka je prevela zelo mnogo Zofkinih črtic in novel iz slovenščine na češki jezik za najrazličnejše češke liste. Razun tega so izšle v češčini tudi celotne zbirke Zofkinih novelet in črtic, a tudi večjih spisov v Zdenkinih krasnih prevodih in v

njeni redakciji. («Povídky», roman «Nada», «Zahřebská služka», «Vesnické povídky», «Vlada a Marja».)

O Božiču 1. 1901. je stopila Zofka z drugo knjigo pred slovenski svet. V lastni založbi je izdala v Trstu ponatiske iz «Edinosti» pod skupnim naslovom «*Ljubezen*». Vsej tej knjigi je namreč predmet ljubezen; a ta ljubezen ni prijetno, osrečujoče čustvo. Največkrat je ljubezen težka in tragična ter vodi v mnogih primerih do hudih konfliktov. Črtice so pisane v dramski obliki. Nekaj so jih prav z lepim uspehom uprizorili pred leti v Pragi na gledališču «Urania»; enodejanko «*Ljubezen*» pa l. 1905. v Ljubljani in l. 1906. v Beogradu.

L. 1901. 19. febr. je Zofka dobila hčerko. Kot mlada mati je bila silno srečna, četudi je morala odslej skrbeti za dva. Njeno življenje se je obogatilo in poglobilo. Delati pa je morala s podvojeno silo. A delala je z lahkoto in rada...

«Vedno sem bila odkritosrčna, vedno sem imela najlepše namene, vedno je bil moj cilj napredek, vedno sem se potegovala za pravico slabih in za svobodo osebnosti. Mislim, da je tudi to že nekaj, pa naj sem bila tudi večkrat naivna ali smešna ali pregoreča v svojih prizadevanjih»...

Tako je pisala Zofka v uvodu k svoji knjigi «*Odsevi*», ki jo je izdal l. 1902. Andr. Gabršček v Gorici. Ali napisani so ti odsevi Zofkine duše in njenega tedanjega razpoloženja že v letih 1898—1899; med njimi je nekaj prvencev, ki so izšli v «Slovenki», «Sloven. Narodu» in «Domu in Svetu».

Kako krasno, občudovanja vredno je bilo takrat Zofkino mlado, kipeče življenje, ki ne pozna ne ovir, ne mej, življenje, ki klati solnce in zvezde z neba!...

Ali ne vedno. Prihajali so tudi takrat že trenotki dvomov, obupa, razočaranja.

«Dejali so mi, da imam talent», je pisala. «Ali talenta človek ne more jesti, dá, niti stanovati ne more v njem. Meni bi bilo ljubše, če bi bila ta stvar bolj masivna in ne samo pojem, ki se ne da niti prijeti niti videti, dá, o katerem človek še niti dobro ne vé, ali ga sploh ima ali ne...» («*Talent*» v, «*Odsevih*»).

Dne 17. febr. 1903. se je Zofka na praškem magistratu civilno poročila z doktorandom Vl. Jelovškom. Ali vzlic zakonu je ostala neodvisna; da bi v delu in študiju ne motila drug drugega, sta mož in žena stanovala vsak zase in Zofka se je preživljala sama ter delala neumorno. Pisala je v praške nemške liste, v «Ljubljanski Zvon» in «Slovana», kjer je izhajal poldrugo leto njen roman «*Nada*» (1902.—1904.).

V založbi L. Schwentnerja v Ljubljani je izšla l. 1903 tudi še Zofkina zbirka novel in črtic «*Iz naših krajev*». Zofka je zopet napredovala. Novele v tem zborniku se odlikujejo z naravnim, nepretiranim realizmom, s psihološko poglobljenostjo, s krepko karakteristikomiljeja in nastopajočih oseb ter z vernim, včasih poezije polnim opisovanjem slovenskih razmer na kmetih. Med seljaki je kakor doma.

L. 1907. je postala Zofka urednica in glavna sodelavka mesečnika «*Domači Prijatelj*», ki ga je izdajal tovarnar Vydra v Pragi. Izhajal je prav do vojne. Koliko povestic in poljudnih razprav je napisala Zofka za «Domačega Prijatelja»! Najpopularnejše in največ čitane pa so bile prísrčne, psihološko-pedagoške pripovednice o Zofkinih hčerkah Vladoše in Maše. Ko so izšle v češkem prevodu, so napravile na češke matere in na žensvo sploh izredno velik vtis. Zofka je dobila o njih mnogo navdušeno pohvalnih pisem ter celo darila.

(Dalje prih.)

Minka Govékarjeva.

Junakinja zvestobe. (Lea Faturjeva.)

Povest iz turških časov.

(Nadaljevanje.)

o pa spet kakšen tistih klatežev, ki zapuščajo trdnjave in se potepajo po deželi v strah kmeta. Saj so hujski kakor Turek. Ta prileti, ropa in požge, pa gre. To ti pa hodi od hiše do hiše, kakor da ne poplavlja cest in vasi beda begunov, ki jim je pokončal Turek dom, kakor da ne prihajajo od Turka zaslužnjeni, z verigo na rami, in prosijo — poleg cele vrste drugih beračev. Kje boš pa jemal, da boš dajal? Vojak pa ne vpraša. Vse iztakne, vse vzame. Če mu braniš, ti dene na streho rdečega petelina ali te nabode kakor uš na iglo. Vse so nam vzeli za vojne troške, še cerkve so oropali, še berač in dojenček plačujeta davek — a vendar ne spravijo plače in živeža za vojake ob meji... Bog ubij to našo gospodo in cesarja ž njo! Vse delajo narobe in če ne daš, si puntar, si podpihovealec... 1500 vojnih hlapcev, Špancev, so bili najeli leta dvajsetosmega in poslali na granico — in ko jih niso plačali, veš ti, Mohor, še, kaka nadloga so bili za obmejne dežele...»

Raztogotil se je stari Mohor in si obrisal pot z rokavom srajce, Zahar mu je prikimal in skrb je poglobila brazde v licu žensk, ki so se bile nabrale okoli njiju. Tačas se pa je vojeval prihajajoči vojak hrabro z gabrškimi psi. Mahal je z dolgo sulico in sekal z ostrino pod konico. Z žalostnim glasom so odskakovali psi in naznanjali priklenjenim tovarišem, da je človek hud, da varuje svoja stegna. Bodreče so odlajali tovariši: «Daj ga, daj!» Toda pasji napadalci so bežali v vas in se hlinili, kakor da so ubogali na klic: «Nazaj!» Škodoželjno so se jim režali priklenjeni tovariši: «Zakaj niste ostali doma? Zdaj si pa ližite rane».

Zmagoslavno je nadaljeval vojak svojo pot. Otročji drobiž se je ustavil ob cesti in ga gledal spoštljivo, kakor če bi nesel na sulici nataktnjeno turško glavo, pastirji, ki so gnali domov, so ga pozdravljali s klici: «Odkod, gospod vojak?» «Z granice?» «Ali ste kaj dosti Turkov?» In vojak jim je pritrjeval: «Oh, ta moja sulica je že taka...» — «Konja je vaje, ker hodi tako na široko», je pripomnil Lojzek tovarišem, ki so ugibali: «Kje je neki pustil konja?» — «Oh kje!» je razsodila Martina, «zaplil ga je. Naš stari oče pravi, da zapijejo in zakvartajo vojaki vse».

Beseda granica je udarila med družbo pred hišo. Stari Mohor je pogledal: Kaj vam nisem rekel? Zdaj pa glejmo. Jernejo je izpreletelo nekaj: Po kaj prihaja ravno v Gabrče? Komu naj bi prinašal kako poročilo? Ina morda sorodnike v vasi? Pa kako, ko ve v mali vasi drug za drugega vso zgodovino do šestega kolena? Magda, teta pri Bradačevih, velika koščena ženska, ki je vodevala procesije in romanja, je skočila ob besedi «granica» in zaupila: «Kuga!? Tam so Turki. tam je bolezen. Žrjavice! Brinja! Kisa!»

Urne kakor zmaji so se zagnale ženske v hiše, še urnejše jih je vrglo iz hiš. Vsaka je imela ženžev z žrvjavo in bučo s kužnim kisom. Tekle so vojaku naproti in upile: «Postoj!»

In junak, ki se ni bal Turkov in se ni zbal psov, se je pokoril povelju ženske vojske, povelju, ki je podilo tudi otroke domov.

«Pri nas ni kuge! Zaklinjam se vam pri vseh — in pri imenu moje patrone Linharde! Ali so te — babe obsedene, da bi jih vzel sam hudi!... Nehajte, copernice — nobeno suho meso ni tako prekajeno kakor moje kosti... Proklete, nabodem vas kakor muhe...»

Ženske so molele vojaku ženževe pod nos in ga polivale s kisom. Dim mu je silil v grlo in oči, kis mu je zmočil kuštravo brado in izpral lica, polzel v vrat, močil široke rokave in hlačnice. Še v škornice ga je prišlo. Zato je robantil vojak. Magda pa, ki je bila že na grobu pobožne grofice Linharde v Mohlicah in na grobu sv. Heme na Krki, Magda se je obregnila:

«Kaj misliš, Lihard, da smo mi v Gabrčah tako neumni kakor tisti brodnik pri vas na Koroškem, ki je prepeljal kugo preko Drave v mesto? In tisti vaš Zviter, ki je pripeljal dvakrat Turke po skritih potih k vam?»

Vojak se je otresal kisa in izlil kopico kletvin na Magdin naslov, ona pa je stresla mirno žrvjavo in zamašila bučo. «Zdaj si pa dober, Lihard», je mirila jeznega, «zdaj se te ne prime nobena kuga več, še mrzlica bo bežala od tebe, tako dober je brinjev dim in kužni kis. Pripravljam ga po predpisih slavnega Povacela iz rožmarina, kužnega korena, sivke in abarašče. In zdaj te pa vprašam še to:»

Prekrižala je roke in rastla. Stroga je vpilila oči v Liharda in govorila rezko: «Ali preklinjate vsi na granici tako kakor ti? Saj je, kakor da bi se nalašč naučil laških in mažarskih, nemških in turških kletvic».

«To je vojaški jezik», je odgovoril nekoliko zmeden Lihard. «In ste na meji, da branite sveti križ pred nevernikom! Zakaj nas ropa, ubija in zasušnjuje Turek leto za letom, že nekaj rodov? Zakaj smo rojeni iz solza naših mater? Kazen božja je turški bič, kazen božja za vaše predržno preklinjanje. Neprestano kličete hudega, zmiraj mu izročate svoje in druge duše. Kako naj bo potem kaj bolje? Kristjane branite s kvantanjem in popivanjem, z nečednim življenjem...»

«Ta je pa hujša kakor sam Ivan Kapistran,» se je začudil vojak. «Ženska, kar doli pojdi v obmejne trdnjave, kjer mori branilce kuga suhega grla in praznega želodca. Pojdi in pridiguj Turku, pojdi nadenj z dimom in kisom — na mojo vero! Bežal bo!» Otrl si je brado z rokavom in se nasmejal v široko čeljust: «Reci ti, izvoljenka božja, ali te uči tvoja vera, da sprejemaj potnike in napajaj žejne in nasiti lačne, ali te uči, da jih duši z dimom in utopi v kisu? Proklet čas, v katerem živimo! Prihajam od Drežnika. Koder grem, zapirajo vrata pred menoj in se skrivajo kakor pred razbojnikom. Pred vojakom, ki brani vas lenuharje Turka in Benečana.

Konja sem pustil v Postojni, da se odpočije, in sem mahnil po gorovju. Kamor pridem, mi mole žrjavico naproti, me gledajo, kakor da sem sam antikrist. V gozdih bi me bili kmalu ubili roparji, po vaseh bi me kmalu raztrgali psi — zdaj pa reci, kdo bi ne preklinjal.»

«Konja si zapil, če si ga imel — roparjem si pa še kaj vzel,» je odgovorila trdo Manda. «Zapovedi gostoljublja pa izpolnjujemo pri nas tako, da je prazno nad istjami in v hišah, prazne so barigle in prazni so žaklji. A kjer se je napaslo že toliko popotnih ust, se bo našlo še kaj za tvoja široka, le počakaj pri prvi hiši v vasi.»

Nezaupni pogledi so sprejeli pri Mohorjevi hiši popotnika. Pred hišo so se zbrali zopet otroci v varnem zatišju starih, psi so kazali potuhnjeno izza vogalov svoje gobce. Samo Jerneja, ki je stala, velika in močna, pod obokanimi vrati hiše, je gledala nekam pričakovaje nepoznanega vojaka.

«Bog z vami!» je pozdravil vojak in sedel z dolgo sulico v roki na klop pred hišo. «Bog s teboj!» so se odzvali mrko. «Že sedi!» — je vzdihnil sam vase Mohor, «kako ga bomo spravili od tukaj? Da bi bil vsaj sin doma... Kdo ve, če ni izvedel o omarici v steni...»

V tem je prihitela Manda z vrčem in kosom ovsenega kruha. Vrč je dala vojaku v roke, položila kruh poleg njega in poudarila: «Vremščica je. Ni tako močna kakor dalmatinska vina, ki jih piješ ti, pagan, pa je bolj zdrava. Za otročnico smo jo spravili, da veš.»

Vojak je pil. Po prvih hlastnih požirkih pa se mu ni mudilo s pijačo, odložil je vrč in drobil kruh, zahvaljeval se: «Dobra ženska si, ali otročnica se mi smili.»

«Vsaka je reva v takem stanju,» je odvrnila Manda, ki ni razumela zabavljanja. Ogledovala je vojaka, širok obraz, poln brazgotin in prask in pik, divje oči pod košatimi obrvmi, ki so gledale vendar nekam žalostno in skrbno po vasi, gledala je rjavkaste lise na hlačnicah in po rokavih zelene suknje in je zakrtila z rokami: «O sveti Anton Padovanski, patron naše fare! Praviš, da bi te raztrgali psi — saj si ves pomazan od krvi — po krvi dišiš psom...»

«Po turški krvi,» se je ponesel Lihard, «kadar nabadam in razrežem Turka, si obrišem orožje ob obleko, da mi ne zarjavi.» Priklonil se je Jerneji, ki je stopila na Mandine besede k njemu: «Da sem vedel zate, lepo dekle, prinesel bi ti bil na sulici glavo kake paše.»

«Ti, ropar ti, nečedni,» se je zgrozila Mohorka, Jerneja pa je odklonila: «Mar so meni turške glave.»

«Bi nemara rada kako drugo? Ženske imate navadno kake prečudne želje. Tista gospa Rozamunda iz Turjaka je zaukazala, naj ji privede ženin sestro paše, ki je slovela po svoji lepoti...»

«Vem,» je odgovorila Jerneja in se zamislila: «Ukradli so Turkinjo zaradi njene lepote — ravno tako lahko ukradejo Srebrno... Stara mati, ki je uganila tok misli svoje vnukinje, je sedla k vojaku in vprašala bolj na tiho: «Imate pri vas kaj hude copernice?»

«Pa kakšne!» se je križal vojak. Ne smeš se ji bližati brez zapisa, da te ne ureče. Urečejo ti orožje, da ti pada kar iz rok, da leti krogla iz puške in frči pušica iz loka nazaj vate, ureče te v konja ali psa...»

Jerneja mu je prestrigla besedo: «Pri nas imamo tako, da izpremeni moškega v osla.»

«Tudi pri nas?» se je zavzel vojak in ujel srep pogled Jernejin, ki je meril kakor pušica proti hiši na griču. Ona hiša, lepša kakor druge v vasi, si je rekel vojak, mora biti pristan njegovega žalostnega sporočila. Prisegel je umirajočemu vitezu, da prinese njegov pozdrav ženski, ki jo je ljubil, zaradi katere je zapustil svoj dom — prisegel je, in če je tudi preklinjač in divjak — svojo prisego bo izpolnil. Samo slutiti ne sme nikdo o tem poročilu, kajti ona, oboževana, plemkinja po rodu, se je omožila s kmetom, omožila, vsled užaljenja, ki ga ni prenesla njena ponosna duša. In ti ljudje tukaj so ji zoprni, kakor se čuti. Treba je paziti, Lihard!

In kakor da mu ni pravzaprav nič na tem, je vprašal: «Čegava je ona hiša tam gori? Krumpčeva, pravite?»

«Zakaj vprašuješ?» se je opozorila Jerneja. V nepriliki je mrmral vojak: «V Postojni so mi rekli, da dobim tam kosila in prenočišče, če bi mi ga ne dal nikdo drugi.»

«Vražji čeljustniki!» je siknila Jerneja, «kar premorejo oni, premoremo tudi mi. Naš gost si. Pastirčki ženejo domov — zazvonilo bo — kosilo se že hladi, takoj bodo oče molili.»

Zdaj je pogledal molčeči stari Mohor jezno svojo vnukinjo: «Vesela bodi, da se ga odkrižaš...» Glasno je rekel: «Kaj bi ustavljala, ko gre rad. Tam je vse bolj gosposko kakor pri nas in tam sprejmejo vsakega klateža, tudi deseti brat Tomaž je ostajal tam...»

Lihard se je vzdignil, toda Mohorka ga je potisnila nazaj: «Sramota bi bila, da bi pustili popotnega človeka brez kosila od hiše. Kaj bi rekli ljudje?»

«Res je tako!» je potrdila Manda. «Ostani tukaj, Lihard, po kosilu pridemo vsi, kar nas je v vasi, sem, da nam kaj poveš. Zvečer pridejo še oni od tlake domov iz gradu. Mogoče nisi še popolnoma zavržen in odvadiš se kleti.»

«Kako pridem še danes do Srebrna?» se je vpraševal Lihard. «Majhna vas je kakor eno uho in oko — uboga duša pa čaka molitve...» Obrnil se je k Mohorju: «Gospodar, govoril si o nekem Tomažu? Tudi jaz poznam desetega brata Tomaža, poznajo ga po vseh obmejnih trdnjavah. Dosti vina je z nami izpil, dosti pesmi nam je zaigral — potem je izginil na Turško. Rekel je, da gre po naročilu neke gospe, da poišče njenega zaslužnjenega moža.»

«Z mehom in z gosli?» se je smejala Jerneja. «Pomežikuje? Povlačuje desno nogo? To je Tomaž... Sužnja da je šel iskat? Potepat se je šel iz žalosti. Tomaž je večni lažnik.»

Dostojno in resno je prikorakal, precej daleč od hiše, Krumpčev pes Soliman. Prezirno je premeril vojaka in pse, ki so oprezali okoli vogala. Za Solimanom je jezdil Lojzek na vrancu, za njim sta težko prestavljala noge dva velika vola, so bezljale štiri krave, je priskakala kobila z žrebetom in par telet. Krumpčevo «blago». Za tiste čase, ko je divjala poleg človeške kuge tudi živinska, veliko bogastvo. Lojzku, ki je pogledal zvedavo vojaka, je zaklicala Jerneja: «Z granice! Naj izve Srebrna, če ji je kaj mar...» Martina pa je vabila: «Pridi po kosilu, boš kaj slišal...»

Nikdo je ni pokaral, da vabi Krumpčevega, bo saj videl, da se je ustavil pri njih gost, ki je bil namenjen k njim.

«Le po kaj si prišel v Gabrče,» je poizvedoval stari Mohor, ko so sedeli po kosilu pred hišo in so se zbirali otroci in stari okrog vojaka. Otroci, že predržni, ker je ostala sulica v hiši, so otipavali široke vojakove hlače, če nima morda kake turške glave v njih, da bi se balincali z njo, in drobna Mandina nečakinja je prosila: «Stlic! Tulško glavo!» — Psi pa so renčali za vogalom, ker jih je dražil vonj po krvi.

Lihard se je nasmejal: «Po kaj sem prišel? Ženit sem se prišel, sem slišal, da imate lepa dekleta.» Porogljivo so mu šle oči od Mande do suhe Sinice. Jerneja se je stresla: «Kaj če bi res slišal o Srebrni in jo je prišel pogledat. In...»

Strogo je izpraševala Manda: «Kaj delate v trdnjavah, kadar ni Turka?»

«Dela dosti — samo za zobe ga ni vsak dan... Lačen pa se ne moreš biti. Ne prihaja živež, ne dobimo plače. Cesar ne pošlje, stanovi se branijo, ljudstvo nima. Vojska mrmra, odhaja. Poglejte praske in pike in zareze. Ne lenuharimo. Iščemo si živeža na turški način. Prirejamo izlete preko meje, poropamo vasi, odženemo živino in zasušnjimo ljudi. Potem si razdelimo plen. Kdor je dobil kakega bogatega Turka, je že dober, ker dobi odkupnino zanj. Če ugrabimo kako lepo Turkinjo...»

«A tako delate, pagani,» se je ogorčila Manda, «saj to se pravi ropati.» Modro je zavrnil vojak razumno žensko: «Ako delajo Turki to pri nas, je to rop — ako pa delamo mi to na Turškem, je to junaštvo in čednost. Z ropanjem vznemirjamo Turke in živimo sebe. Vidiš, prijateljica, vojska se ne more ravnati po katekizmu.»

«Kako pa določate odkupnino?» se je zanimala Jerneja. «To je velikanski špas,» se je smejal vojak: «Ko vlove Turki kristjana boljšega stanu, ga položijo na klop in tepejo toliko časa, dokler ne pristane na svoto, za katero so ga ocenili Turki. Pri nas delamo ravno tako. Pa pretepamo kakega trebušatega Turka...»

Ženske so gledale molče vanj. Otrokom pa so se iskrile oči. Vojak je nadaljeval: «Tako smo ujeli enkrat pašo iz Une in mu naložili na podplate precejšnje število udarcev. Rešil se je res z odkupnino, ali potem je stiskal raje tako, da ga vdruživši niso vprašali za odkupnino — kar razsekali so ga, potem so nabrali polne bisage njegovega sala...»

«Kaj so pa hoteli njegovemu salu?» se je križala Manda. «I kaj?! Odkod pa si, ženska, da ne veš, da je človeška, in pred vsem sovražnikova mast najbolje mazilo za rane?»

Ženske so molčale. Krvizeljno pa je gorelo v očeh dečkov. O, tudi oni bi jih — Turke! Delali bi z njimi tako, kakor delajo oni z našimi...

Zalostno je omenil Lojzek: «Treba jih je spreobrniti...» — «Pa koga? Naše ali Turke?» je vprašala Manda. — Zdaj je molčal vojak.

(Dalje prih.)

Pomladna. (Vera Albrechtova.)

Ali vidiš cvetje v mesečini?

To je plamen mojih hrepenenj.

Ali nosiš v svoji duši sen,

kaj so ti utonili že spomini?

V mojem srcu znova se razcveta

kakor roža rdeča sred noči —

ko v pomladno jutro zaduhti:

od spominov daljnih sem objeta.

*In na večer, ko zaprem oči,
težek vonj narcis mi čas pričara —
kaj mi mar resnica, kaj prevara:
večna je Lepota tistih dni!*

Ludwig van Beethoven. (Milena Vladimirova.)

Ves kulturni svet se letos klanja manom velikega Beethovna, čigar delo je živo danes še prav tako kot v dnevih mojstrovega življenja, dasi nas loči od njega stoletje. Njegova muzika je postala večna last človeštva. V njej mu je izročil verno in iskreno sliko svoje lastne duševnosti, a izročil mu je z njo tudi sliko obraza človekovega, njega najvišjega poleta in njega nemoči, sliko na skalo prikovalnega Prometeja; v svojem najjačjem vzponu mora pasti človek na kolena in priznati svojo nemoč ob misli na velikega, tajnega, komaj zaslučenega duha vsemirja.

Kakor vsaka prava umetnina, so tudi Beethovnova dela izraz doživetja njegovega. In iskal je v njih utelešenega odgovora o zmislu človekovega življenja, iskal je preko vsakdanjega zunanjega življenja, v globinah njega prave poti.

Doživljanje je dano slehernemu človeku. A slehernemu človeku ni dano doživljati tako silno, da sega preko njega samega, da se v njem oblikuje in pride do izraza v umetnini, večnemu ogledalu človeškega življenja. Tako oblikuje svoje dožitve sleherni umetnik: pisatelj, slikar, kipar, arhitekt, skladatelj, in njemu pomenja ton barvo, kamen, opeko, besedo. V vseh dobah, najsicer bile idealistične, realistične ali naturalistične po svoji duševni orientaciji, je bila umetnina najčistejši in najpopolnejši izraz njih miselnega in čustvenega življenja in doživljanja. Tudi muzika Beethovnova je ogledalo onega duhovnega življenja njegove dobe, ki je ob prelomu stoletja stala v znamenju prehoda klasicizma v romantiko.

Beethoven je videl na evropskem nebu vzhajati, sijati in zaiti zvezdo Napoleonovo. — Sledil ji je ves čas z največjim zanimanjem. Saj je bil Napoleon posebljeno stremljenje vse dobe po svobodi, zato ni čudno, da mu je Beethoven posvetil svojo Eroico; jasno pa nam bo tudi, zakaj je posvetitev razveljavil, ko se je konzul Napoleon okronal za cesarja. Videl je v tem koraku izneverjenje in nezvestobo poslanstvu, ki ga je imel vršiti, dočim mi danes, ki nismo njegovi sodobniki, vidimo v njem združeno vso trage-

dijo človekovo, — ki mora v svojem najjačjem vzponu propasti radi svoje slabosti, neugnane želje po oblasti. —

Poleg dioskurov Goetheja in Schillerja, ki sta razsvetljevala s svojo silno lučjo nebo kulturne Nemčije, se je zasvetila zvezda Beethovnca in zčila svoje žarke z njuni. Mnoga pobuda za delo je Beethovnu izšla iz Goethejevega in Schillerjevega dela. In kar smemo reči o Goethejevem življenskem delu, Faustu, smemo reči tudi o Beethovnovih velikih delih: prestopila sta oba v njih one meje, ki jih je narekovala stroga, umerjena in objektivno-tipizirana forma in ideologija klasicizma, in prešla v razburkano in problematično življenje individua in s tem stopila na pot, ki vodi k romantiki. —

Povest Beethovnovega vidnega življenja nima poglavij o visokih dvigih in tem nižjih padcih, ne o velikih svetovnih popotovanjih in turnejah, ne o burnih zavojevanjih ženskih src. Rojen je bil 16. decembra 1770. v Bomu, sin očeta-pevca v kapeli velikega izbornika. Kmalu je spoznal oče izredno sinovo muzikalno nadarjenost in ga sklenil vzgojiti v čudežnega otroka, — kakoršen je bil svoj čas Mozart, — da bi iz sinovega talenta koval denar zase. Zato je bila njegova vzgoja povsem enostranska, ki kljub temu ni bila brezuspešna; kajti ko je bil sin star komaj trinajst let, je oče mogel objaviti nekatere uvaževanja vrčne sonate sinove, njega samega, pa pokazati kot spretnega pianista in orgeljskega virtuoza. Da se je Beethoven razvil že tedaj v resnega muzika, gre zahvala njegovemu učitelju Neeffe-ju, kapelniku na knezovem dvoru.

Prijatelji so mlademu, 17letnemu umetniku omogočili pot na Dunaj, k Mozartu. A s poti ga je poklicalo nazaj poročilo o materinem smrtnem obolenju. — A malo zatem je Beethoven zopet s pomočjo svojih prijateljev šel na Dunaj in je tokrat tudi tja prišel in postal Haydnov učenec, ker je bil Mozart že mrtev. — Tako je Beethoven ostal na Dunaju do svoje smrti. — Okrog l. 1880 je bil Beethoven sijajen virtuozy, komponist, ki je pričel glasbenike opozarjati na se, in mlad mož, ki je imel vstop v najvšjo dunajsko družbo. A že tedaj se je prikazala v njegovo življenje senca, ki je postajala vedno temnejša in večja: polagoma mu je jel pešati sluh, tako, da je končno popolnoma oglušel. Temu trpljenju se je pridružila še bolezen, ki ji je moral podleči 26. marca leta 1827. Med l. 1800 in 1827. leži doba njegove največje tvornosti, doba njegove moči in priznanja, a tudi doba bede in borbe za obstanek. Mnogo jih je bilo, ki so šli mimo njega v življenju, mnogo jih je bilo, ki so ga ljubili, mnogo drugih, ki so mu grenili življenje, — a sredi njih je stal osamljen Beethoven. Izčrpna biografija bi morala prinesiti imena vseh onih, ki so bili njegovi prijatelji in sodobniki, morala bi prinesiti časovne podatke in okoliščine, pod katerimi se je razvijal on sam in so nastajala njegova dela. Za nas Slovence je važno, da je Beethoven bil član tudi Ljubljanske filharmonije.

A več kot podatki, data in komentarji nam morejo podati njegova dela sama. Ker je tu odkazani prostor premajhen, da bi jih mogli označiti na tem mestu v kronološkem redu, opozarjam na tabelo v Bekkerjevi knjigi o Beethovnu, str. 590—609.

O Beethovnu samem pa naj govore njegove lastne besede, izbrane iz njegovih pisem.

(2. Dr. von Schaden, Augsburg *)

Bonn, 5. sept. 1787.

...čim bolj sem se bližal svojem rojstnem mestu, tem več pisem sem dobival od svojega očeta, naj hitreje potujem kot navadno, ker je zdravstveno stanje moje matere zelo slabo...; hrepenenje, videti še enkrat bolno mater, je premostilo vse ovire, ki so mi stale na poti, in mi je pomagalo premagati vse težave. Nasel sem še svojo mater, ali njeno stanje je bilo kar najslabše; bila je jetična in je končno umrla približno danes pred sedmimi tedni, — po mnogih prestanih bolečinah in trpljenju. Bila mi je tako dobra, ljubezniva mati, moja najboljša prijateljica; o, kdo je bil srečnejši kot jaz, ko sem smel še izgovarjati sladko ime moje matere, in me je čula...»

(3. List iz spominske knjige.)

1792.

Nisem hudoben — vroča kri je moja hudobnost — moj zločin je mladost; — nisem hudoben — resnično ne hudoben — čeprav često divja valovanja težijo moje srce — moje srce je dobro. — Dobro delajmo, kjer je možno — ljubimo svobodo nad vse, resnice nikdar — in tudi na prestolu — ne zatajujmo.

(5. Eleonora v. Breuning, Bonn).

1793.

«...še drugi vzrok je bil pri tem, tukajšnje klavirske mojstre spraviti nekoliko v zadrego, kajti: marsikateri med njimi je moj smrten sovražnik; tako sem se hotel maščevati nad njimi, ker sem vedel naprej, da jim bodo ljudje kedaj predložili te varijacije, pa se bodo gospodje pri njih slabo odrezali.»

(6. Nikolaus Simrock, Bonn).

Wien, 2. avg. 1794.

«... V prejšnjem pismu sem Vam obljubil, da Vam pošljem nekatere svoje stvari, in vi smatrate to za kavalirske besede; kje sem vendar zaslužil ta predikat? — Fui! Kdo bi v naših demokratičnih časih še sprejemal takšno govorjenje;... Poiskal sem komisijonarja... Ime mu je Traeg... Zahteva tretjino... Hudič naj se razume na barantanje...»

(15. Franc Hofmeister, Leipzig).

Wien, 15. jan. 1801.

*«...Tako je končan neprijeten posel; imenujem to tako, ker bi želel, da bi bilo drugače na svetu. Na vsem svetu naj bi bilo le eno umetnostno skladišče, kamor bi umetnik le položil svojo umetnino, da bi vzel, kar potrebuje; tako mora biti človek pol trgovca, in kako naj se s tem spoprijazni! — O dobri Bog!! — imenujem to še enkrat neprijetno. — Kar se pa tiče goved v Leipzigu,**) naj le govore, prav gotovo ne bodo nikomur s svojim gobkanjem pripravili nesmrtnosti, kakor nesmrtnosti tudi vzeli ne bodo onemu, kateremu jo je Apollon določil...»*

*) Številka znači številko pisma v citirani zbirki listov, ime in naslov adresata, kateremu je pismo namenjeno.

**) To so namreč kritiki.

(16. F. Hofmeister, Leipzig).

Wien, 22. apr. 1801.

«...F. v L. nas je obdaril z nekim produktom, ki pa pojmom, ki so nam jih časopisi ustvarili o njegovem geniju, ne odgovarja; zopet nov dokaz za ceno časopisja...»

19. Franc Wegeler, Bonn).

Wien, 29. jun. 1801.

«...le moja ušesa bučijo in šumijo ves dan in vso noč. Reči smem, da bedno živim svoje življenje; dve leti se že izogibljem vsake družbe, ker ne morem reči ljudem: Gluh sem. Če bi se udeleževal na kakšnem drugem polju, bi še šlo, ampak pri mojem delu je grozno; in še moji sovražniki, katerih število ni majhno, kaj porečejo oni! — Da boš imel pojem o tej čudni gluhosti, ti povem, da se moram v gledališču postaviti tik orkestra, če hočem razumeti igralca. Visokih tonov pri instrumentih in glasovih ne čujem, če stojim daleč od njih; pri govorjenju je čudno; so tu ljudje, ki tega nikdar niso opazili; bil sem često raztresen, pa pripisujejo krivdo temu. Često čujem komaj tone, če kdo govori, ali besed ne čujem; in vendar ne morem prenašati, da bi kdo kričal. Kaj naj bo iz tega, vеди dobro nebo samo.

(20. «Neumljivi ljubici.» *)

6—7. Jul. (1801).

«Angelj moj, moje vse, moj jaz... Zakaj tako globoka žalost, kadar ima nujnost besedo? ali more živeti najina ljubezen brez žrtev, brez zahtev? ali moreš izpremeniti dejstvo, da nisem jaz ves tvoj, ne ti vsa moja? — Moj Bog, — glej v lepo naravo in pomiri svojo dušo radi neizbežnega; — ljubezen zahteva vse, in zato ima pravico...

Večer, 6. jul.

«Trpiš, moja najdražja... Trpiš. — O, kjerkoli sem, si ti z menoj; ...; kakšno življenje!! je to!! brez Tebe — zasledovan od ljudi tu in tam, — — —. Ponižnost človeka proti človeku — boli me. In če mislim nase v primeri z veseljem, kaj sem jaz in kaj je oni, ki ga imenujemo Največjega? — In vendar — je baš v tem božanstvenost človekova — ... Kakorkoli me tudi ti ljubiš, — silneje te ljubim jaz. — Vendar se meni nikdar ne prikrivaj — — — lahko noč... Moj Bog — tako blizu! tako daleč! ali ni prava nebeška zgradba, najina ljubezen — tudi tako močna je, kot nebeške trdnjave! —

(22. Fr. Hofmeister, Leipzig)

Wien, 8. apr. 1802.

«Naj Vas hudič vzame, gospodje, vse po vrsti — da mi predlagate, naj pišem takšno sonato? — V dnevih revolucijske mrzlice — tedaj bi to že nekaj bilo, ali sedaj, ko zopet vse stremlji za tem, da bi prišlo v stari tir; Bonaparte je sklenil konkordat s papežem — in takšno sonato? — — —»

(25. Testament).

Heiligenstadt 6. okt. 1802.

«..., prav malo je manjkalo, in sam bi bil končal svoje življenje. — Le umetnost, ona me je zadržala; o, nemogoče mi je bilo, zapustiti svet, predno sem še storil vse ono, za kar sem se čutil poklicanega; in tako sem životaril to bedno življenje. — — — Tako je, potrpljenje si moram sedaj izbrati za vodnika; in storil sem tako. — Upam, da bo dovolj trdna moja odločitev, trpeti tako dolgo, da bodo neizprosne Parke pripravljene pretrgati nit; morda bo bolje, morda tudi ne;

*) Kdo je bila, ni znano.

pripravljen sem. — Že 28 let starega me je življenje prisililo, da sem postal filozof, in to ni lahko; umetniku pa je težje kot komurkoli! O Bog, v nižave zreš, v mojo notranjost; ti moreš to, zato veš, da bivata v njej človekoljubje in volja k dobremu delu. O ljudje, če boste kedaj čitali ta list, mislite, da ste mi delali krivico; nesrečnemu pa naj bo v tolažbo, da je našel sebi enakega človeka, ki je kljub vsem oviram narave storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bo sprejet kedaj v vrsto vrednih umetnikov in ljudi — — —».

(32. Breitkopf & Haertel, Leipzig).

Marc, 1805.

«... Beethoven ne uprizarja viharjev in zaničuje vse ono, kar mu ne gre radi njegove umetnosti in ne zaslučuje njegovega. Zato mi vrnite vse rokopise, ki ste jih prejeli od mene, tudi pesem. Ne morem in tudi nečem sprejemati malega honorarja — — —».

(41. g. in ga. Bigot).

1808.

«... Kakor ste tudi bili vedno ljubeznjivi z menoj, nisem vendar nikdar mislil na to, da bi si to razlagal drugače kot s prijateljstvom. ... In ne glede na to, je zame ena najglobljih zapovedi, biti z ženo drugega moža vedno le v prijateljskem razmerju; nikdar bi ne hotel napolniti svojega srca z nezaupanjem proti oni, ki bi morda kedaj z menoj delila mojo usodo — in si s tem umazati svoje najlepše in najčistejše življenje. —

(45. ?).

Febr. 1809.

«Stremljenje in cilj vsakega pravega umetnika mora biti položaj, v katerem mu bo možno posvetiti se popolnoma snovanju večjih del, — da ga pri tem ne zadržujejo drugi posli in gospodarski oziri. Skladatelj zato ne more imeti večje želje, kot prepustiti se popolnoma delu na velikih skladbah in imeti možnost jo pred občinstvom izvajati...»

(Op.: Beethoven je dobil ponudbo z westfalskega dvora Jeroma za dvornega muzika. Zato v tem pismu navaja dalje pogoje, pod katerimi bi na Dunaju mogel ostati — — — Konečno je tu tudi ostal.)

(55. Goethe).

«... Bettina Brentano mi je zagotavljala, da me sprejmete dobrohotno, da, celo prijateljsko. Kako bi mogel misliti na tak sprejem jaz, ki sem zmožen le tega, da se Vam bližam z največjim spoštovanjem, z neizrečeno globokim navdušenjem za Vaša krasna dela. V kratkem boste prejeli glasbo k Egmontu iz Leipziga preko Breitkopfa in Haertela; praskrasnega Egmonta sem iskreno, kakor sem ga čital, mislil še enkrat kot Vi, ga doživljal in prenesel v muziko...»

(65. Nikolaus v. Zmeskall).

19. Febr. 1812.

«... saj dolgo ne bo več trajalo, da bom prisiljen živeti še nadalje na tak ponižujoč način; umetnost najde povsod svoj svobodni prostor, čeprav jo zasledujejo. Saj je vendar Dádalvos zaprt, v labirintu iznašel peroti, — o, tudi jaz jih iznajdem, peroti! — — —»

In tako bi lahko iskali naprej po pismih in dnevnikih Beethovnovih. A bodi dovolj! Kajti dojeti moremo tudi iz teh kratkih črt poteze njegovega obraza. Mnogo razprav, velikih in malih, je bilo že napisanih o Beethovnu.

In vendar nobena izmed njih ni tako velika in resnična, da bi mogla predočiti vsaj senco Beethovnovе muzike same. Kajti muziko je najpristnejše in najiskrnejše možno dojeti le potom intuicije.

Ta bežna impresija s poti naj bo le skromen spomin slovenske žene Beethovnovemu geniju, naj bo mala zelena oljkova vejica, položena na njegov grob, ob stoletnici njegove smrti.

(Literatura: Paul Bekker: Beethoven. Berlin 1912.

(Rihard Wagner: Beethoven. Werke. Goldene Klassiker Bibliothek. H. 8—9.

Fritz Volbach: Beethoven, München, 1905.

Ludwig Schiedemair: Der junge Beethoven. Leipzig, 1925.

Dr. Hugo Leichtentritt: Briefe Beethovens. Berlin, 1912.

Utrinki. (Dora Grudnova)

*Sam ne veš,
kako ti je duša raztrgana
od vojne težkih prigod:
kod hodiš, kam greš,
poznals li bodočnosti pot,
ki misel neutrudoma
gradi jo iz sebe —
iz sile hotenja
in volje stvarjenja?
Dragi, bojim se za tebe.*

*

*Bojim se za tebe,
ker sem v dušo ti gledala
in videla v njej
bogaštvo — zakladov nebroj:
brez madeža grehov naključja,
brez sleda zablod neiskanih,
izgazila steze je blatne
otroško vsa čista kot prej;
le utrjena, zbegana, plašna
od vojne useh težkih prigod:
to sence so v duši ti čisti —
zato se, dragi, za tebe bojim.*

*

*Si pesimist?
To malodušnost je,
ki sile ubija za bodočnost,
greni sedanjosti radostne hipe;
to je brezupnost mračna,
ki zasenčuje tvoja mlada poša;
je volje utrujenost meglena,
ki zamračuje duše ti hotenje;
iz duše čiste ne izvira črnogledost:
to v njej sledovi so grozot
in temnih vojne doživetij.*

*

*Nimaš majke več, si sam?
Daj glavo svojo mi v naročje,
opore duši trudni išči v moji,
ki silnejša v bolesti zate
iz sebe raste v novi dan;
položi glavo mi v naročje,
da najdeš spet ji vere, duši svoji:
ne vidiš solze te bogate,
ki plakam zate jih v trpljenju,
v njih blesk sijaja težnje svete,
da sem uteha ti, vse dni v življenju?
Li niso solze majke to — za dete?*

Na pragu. (Po Strindbergu F. B.)

ital sem v statistiki, da so se v štirindvajsetih letih dogodili štirje slučaji samomora otrok v starosti od petih do desetih let. Ko sem to bral, od petih do desetih let, sem mislil: Ne! Pet do deset let! Ali je to mogoče? In vzrok? Nisem mogel dalje misliti, toda videl sem prizor, dva prizora, tri...

Pet let je bila mlada deklica stara; igrala se je v sobi pri materi; otroci morajo imeti opravilo, toda mati je bila nervozna, ker je čez mero veseljačila.

«Ne zibaj se na konju, mamico bo bolela glava!»

Mala je ulovila mačko in jo je stisnila, da je zaupila.

«Ne delaj mi tega, otrok; mama je bolna.»

Otrok je bil priden in ni hotel nasprotovati. Kaj naj stori? Sedel je k mizi in bil tiho, da bi ne razburil mame.

Toda otroško telesce ne more biti na miru, in tudi ne sme, giblje se samo od sebe; brčkone je zapela pismico, zakaj male, neubogljive nožice so tolkle ob stolico.

Mati je planila po koncu.

«Pojdi v kuhinjo k Marički, neubogljivi otrok ti!»

Otrok ni bil neubogljiv; dvakrat užaljen v svojem mladem srčecu je šel v kuhinjo, priden in ubogljiv.

Kmalu nato pa se je zopet prikazal na vratih: «Marička pomiva pod.»

Tu je stal otrok na pragu, izgnan iz dveh strani, zavržen, in ni smel nikjer biti. Deklica je bila videti kot obupan otrok, brez solz, toda z osuplostjo osamljenega človeka v obrazu. Nema, okamenela, kakor da ves svet nima več prostora zanje, kakor da je nihče noče več imeti, ne da bi vedela, zakaj ne. V tistem hipu je stala v resnici na pragu življenja, zakaj takoj se je posvetilo v nji, bližala se je odprtemu oknu, ki je bilo visoko nad zemljo.

V materino čast moram priznati, da mi je z največjim kesom opisovala ta prizor; planila je kvišku, objela otroka in se igrala z njim, dokler solnce ni zašlo.

«Če bi se bilo otroku kaj zgodilo, bi bila večno živela v peklu očitanj! Zdaj pa mislim: za vsak trenutek, ki ga nisem darovala otroku, za vsako radost, ki mu je nisem pripravila, bi si, če bi otroka izgubila, izjokala dušo iz telesa; šla bi v daljni svet in iskala otroka pod zvezdami, da bi ga presila odpuščanja; če bi mi sploh bilo mogoče doseči odpuščanje...

Na vsak način: s petimi leti na pragu življenja.

Hčerka. (Gustav Strniša.)

Oče: — *Plaščanice bele krste leskečejo,*
najino hčerko neso;
poslednji žarki trepečejo,
skoro ugasnejo v temò —
Zakaj je le tri dni nam solnce sijalo,
žena, povej! —

Mati bolešno: — *Življenje glej,*
borbe njegove dele težko bi prestalo —!

Oče: — *Žena, poglej krste les,*
žari, kot njene oči
bi se smehljale skozi les —
Ali ne dviga se zlato razpelo na belem pokrovu,
mar k blagoslovu? —
Moj Bog!
morda v krsti otrok naš živi? —

Mati: — *Ne, ne živi!*
Čula sem dva dni in dve noči;
dan in noč
sem stiskala k sebi obrazek bled,
da našla bi žitja sled —
življenje sem silila vanj —
izcejal se je iz mene siloma —
otrok pa ni maral zanj:
mleko ga je oškropilo,
moje življenje ga je krstilo —
v rakvi leži kakor živ! —

Oče: — *Vse vem! —*
Zaplodil se je, ko v večnost sva gledala —
si v objemu vse tajne duše povedala —
se nezavestno ljubila — —
Žena, kaj sva storila?! —

Mati: — *Dala sva večnosti njen sad,*
ki ga je kratka minljivost rodila! —

Prostitucija. (Emmyn.)

a zadnjem ženskem kongresu na Bledu so precej razpravljali o tej snovi.

Kaj je prostitucija, od česa živi in kako se rekrutira? V splošnem smo si vsi na jasnem, da je prostitucija zločin nad samim seboj. Ona je najgorostasnejša rana naše družbe in obenem plod nje same.

Prostitucija je plod moderne družbe, kapitalizma ter dvojne morale, takomenovanega poštenega človeka.

moralno visoko stoječe družbe, ki meri vse po lastni meri ter pridržuje sebi posebne pravice. Prostitucija je socialni problem, njeni temelji so v človeški družbi, bedi njenih nazorih o ženski kot družabnem bitju.

Ako posmatramo s tega stališča, vidimo, da je naša družba — laž, laž, za katero se skriva dvojna morala ter dvojna mera značajnosti. Z eno moralo merimo one, ki se prodajajo ter slabo delajo, a z drugo merimo svoja dejanja, ki so v tem pogledu enaka ali celo še nizkotnejša. Mož kupi žensko, ki se mu ponuja mogoče radi kosa kruha, prisiljena po moderni družbi, prodajati se. A za plačilo ji ponudi kos kruha ter pridevek vlačuga.

Vzgoja modernega mladeniča ter moža je taka, da žanje zasmeh, ako ne izrabi prilike ter se ne polasti ženske. A to ni samo v nižjih plasteh, visoko stoječe plasti prednjačijo v tem. Moški je toliko podel v svojem značaju, da mu je dobra sleherna ženska, nizka ali visoka, samo da je ženska, četudi jo pozneje zaničuje in se je sramuje.

V dobi današnjega duševnega propadanja se smatra te vrste kavalirstvo za višek družabne vzgoje ter višek junaštva. Skoro bi rekel, da je danes redko najti med mladino par ljudi, ki bi bili sposobni za duševno razglabljanje. To ni več ne moderno, ne praktično. Uživaj — evo gesla. Današnja družba pospešuje prostitucijo. Tovarne, pisarne ter drugi poklici, v katerih je ženska, nam kažejo to. Ženska moč se smatra za nekaj manjvrednega ter se tudi tako plača; velikokrat ta plača ne zadostuje niti za zadostno hrano. Kaj naj počne dekleta, navezano samo nase?

Navadno ji je najkrajša pot le v prostitucijo, posebno pri onih, ki hočejo zadostiti modri. Druga stran je kader brezposelnih. Morajo se preživeti; če ni druge možnosti, se zatečejo k prostituciji.

Marsikateri šefi pisaren nalašč plačajo svoje uradnice malo, samo da se jih prej ali slej polaste; poklonijo jim še kakšno cunjo ali jim plačajo ložo v gledališču. Mnogo je tudi takih, ki svetujejo dekletom, naj si izboljšajo položaj s tem, da si poiščejo prijateljev.

Ne dogaja se to samo tam, kjer je beda in boj za vsakdanji kruh. Visoko stoječa družba s svojim bogastvom je vir in gnezdo prostitucije.

Prostitucija je mednarodna, povsod doma, v bedni koči ter razkošnih palačah kapitalistov in v domovih visoke aristokracije. Njena središča so velika mesta; ona ima svoje okraje, svoje običaje in svoj jezik, ter ječe in bolnice. Od tu sili na deželo ter si jo osvaja.

Od kod izvira in kje konča? Težko vprašanje, a vendar ga moramo načeti. Prostitucija je stara, kakor je star človeški rod, vsaj do neke mere. Močno se je razpasla v sedanji kapitalistični družbi, ki temelji na načelu izkoriščanja do skrajnih mer. Je to sicer potrebno zlo. Že sv. Avguštin pravi: «Zatrite javne prostitutke in moč strasti bo postavila vse na glavo.» Ali vendar se da mnogo izboljšati; greh, katerega vrši danes družba nad mladino, je gorostasen. Moderna šola ne vzgaja, ampak samo uči. Mi pa potrebujemo vzgoje — in to smotrene vzgoje. Pažnja nad mladino je tako mala, da je sploh ne moremo imenovati. Beda sedanje dobe ter na drugi strani bogastvo sta najhujša pospeševalca prostitucije; z izginjtvijo srednjega sloja je izginila tudi morala v precejšnji meri.

Beda ter slaba vzgoja prisilita mlado dekle, da gre na pot, iz katere ni več vrnitve, in ako se vrne, je to le začasno, kajti prva prilika jo zanesa zopet na cesto.

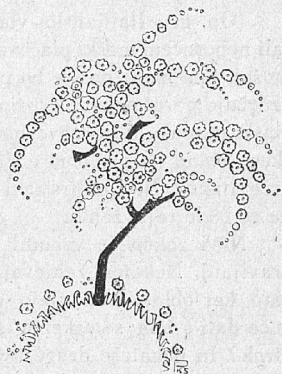
Danes se udajajo dekleta že skoro v otroški dobi. Vzrokov za to je mnogo: slaba vzgoja starišev, bedna ter prenapolnjena stanovanja, mraz in glad ter pripuščenost samim sebi ter cesti. Splošno se opaža, da so vse prostitutke več ali manj potomke notoričnih alkoholikov ali pa lahkoživcev, posebno pri takih, ki imajo v prenapolnjenih stanovanjih priliko opazovati marsikaj.

Konec prostitutk je navadno jako žalosten. 16% se skuša usmrtiti že v 27. do 30. letu starosti, a 10% si gotovo skrajša življenje s strupom ali samokresom. Njih domovi so ceste, ječe in bolnišnice. Država pa prispeva svoj precejšnji del k širjenju prostitucije s tem, da jo reglamentira. Mesto da bi jo pobijala, jo pospešuje. Če je že to potrebno zlo kot nešteto drugih, naj jo vsaj zatira. Država ima sredstva za duševno nesposobne oziroma manjvredne — bolnišnice, a za druge so ječe in prisilne delavnice. Šola naj vzgaja in ne samo uči. Pri 90% prostitutkah je kriva vzgoja, posebno pri mladih, pa bodisi moških ali ženskah. Kader zanemarjenih otrok se množi vsak dan. In državi preostaja samo dvoje: na celi črti skrb za mladino obojega spola ali pa razširiti ječe, bolnišnice ter prisilne delavnice. Po mnenju današnje družbe je ta zadnja ustanova najboljša, ker drugače ne bo dovolj prostora za vse.

Ženski se mora v javnosti dovoliti prva beseda tam, kjer se delo tiče vzgoje ter zaščite mladine, pa tudi tam, kjer se govori in ukrepa glede prostitucije. Žena-mati naj tu odloča, a ne brezvestni nesposobni možje. Žena je tu poklicana, da vodi vzgojo, njej naj se izroča polje mladine.

Pomladi! (Marijana Kokaljčeva.)

Pomlad, le cveti, cveti
in trosi svoja čuda
na krilo zemlji razboleni!
Še misel spomladansko deni
na čelo znojno nam od truda
in znoj srebrni spleti
nam v vence biserne zabljenja...
Pomlad, utrni
te biserne bolesi
ter jih razgrni
kot nenapisane povesti
v skrivnostne kelihe cvetenja.

Gospodinjstvo kot poklic.

Iz srca smo naročnice hvaležne »Ženskemu svetu«, ker nam je dal v kotičku pod tem naslovom prostora, da se med seboj pogovorimo tudi mi, ki nismo vajene imeti v roki pero nego kuhavnico. Tudi jaz sem med tisoči onih trpink, ki se mučimo s celo kopo otrok; od njih rojstva trpim sama z njimi, poleg tega pa pomagam še možu pri delu za obstanek. Moči mi seveda vidno ginevajo.

Odkar sem čitala v »Žen. svetu« »Gospodinjstvo kot poklic«, sem že često premišljevala, kako odpomoči tem preobloženim mamicam, katere žrtvujejo vse življenje le za deco, a so brez potrebnega počitka, brez razvedrila in morda še brez primerne hrane?

Najbolje piše o tem v prvi številski letošnjega lista »Marija«; v zadnjem odstavku pove vse. Toda kako? O tem molči. —

Predlagala pa bi to-le: Oni srečni zakonci, ki so tudi brez otrok, naj bi prevzeli skrb za enega ali dva otroka onih siromakov, kjer sami ne morejo ali pa le s težavo vlečejo ta jarem sladkosti. Pomagali naj bi z življenjskimi potrebščinami ali pa denarno.

To naj bi postal zakon, kojega bi reševala vsaka občina zase.

Sedaj plačuje iste davke oče s 6, 8, 10 otroki kakor oni, kateri skrbijo samo za sebe. O teh točkah naj bi zavedno ženstvo najprvo razmotrivalo in si medsebojno pomagalo. *)

Marička.

*) Žal, da končnih besed Vašega pisma ne morem objaviti. Gotovo bi govorile marsikateri iz srca, ali za sedaj je to vprašanje pri nas še predelikatno. Ščasoma pridemo morda tudi mi do tega. — Ur.

(Op. ur.: Italijanska vlada je izdala nov zakon, po katerem bodo morali neporočeni moški plačevati davek na svoj samski stan. Čim bolj v letih je moški, tem manj davka bo plačeval. Ta zakon utemeljujejo z dejstvom, da vzdržuje poročen mož družino in daje obenem državi novi naraščaj; samski moški pa nima takih obveznosti, ne ustanavlja družine in vsled svojega samskega stanu ne pripomore državi k vzdrževanju oziroma povečanju števila državljanov. Na drugi strani misli država s tem obdačenjem prisiliti moške, da se bodo rajši ženili.

Novi zakon je vzbudil seveda mnogo ogorčenja, pomislekov in razpravljanj. Nekateri zahtevajo, naj bi davek zadeval tudi duhovnike, zlasti zato, ker oblasti zatrjujejo, da nima davek namena, kaznovati samce, nego hoče dati s tem samskemu stanu poseben moralni pomen. In vdovci brez otrok? In nekatere druge skupine moških, ki se ne smejo ali se ne morejo poročiti, ker jih ženske zavračajo?

Samski davek ni nič novega. Že dalj časa je uveden v Ujedinjenih državah. Tam oprostite davka vsakega, ki lahko dokaže tri primere, da se je hotel poročiti, pa so ga ženske zavrnile. V tem pogledu se pripoveduje o marsikaterih prebrisancih. Ko so pred par leti tirjali samski davek od nekega čevljarja, je ta pokazal kopije treh svojih ženitnih ponudb in poštna potrdila o dotičnih »priporočenih«¹ pošiljatvah. Toda niti ena mu ni odgovorila. In kdo so bile tiste tri, ki mu niti odgovorile niso? Nič nižje kot hčerka ameriškega milijardarja Goulda, hčerka slavnega iznajditelja Edisona in bivša italijanska princezinja Jolanda!!

Neki star rimski možakar je pa odgovoril: Dobro, se bom pa poročil s služkinjo. Tako se bom iznebil dvojnega davka: davka na samce in na posle. (V Italiji plačujemo namreč tudi davek na služinčad.)

Tudi na Francoskem plačujejo ta davek, le v drugačni obliki. Onim, ki so se samovoljno odpovedali poroki, ali niso nezmožni za delo ali niso invalidi, se poviša dohodninski davek za 25%. Statistike pa dokazujejo, da se vsled tega davka moški nič pogosteje ne ženijo, nego je samcev čimdalje več. Leta 1920., ko je bil uveden samski davek, je bilo obdačenih 90.000 moških, leta 1925. pa 250.000!)

Z zanimanjem sem čitala vse članke, ki jih je prinesel naš Ž. svet o vprašanju »Gospodinjstvo kot poklic«. Stvar je zavzela širši pomen, tako da se je poleg gospodinjstva pisalo tudi o razmerju med možem in ženo, o vzrokih te ali one družinske neprijetnosti i. t. d.

Dovolite, da tudi jaz napišem iz svojega zakonskega življenja v kratkih potezah nekaj dogodkov, ki se baš tičejo tega našega važnega vprašanja.

Poročila sem se zelo mlada. Stopila sem v zakon, ne da bi vedela, kako važen in skrbni poln je ta korak. Moja mati je bila zelo sramežljiva ženska in nikdar ni z mano govorila stvari, ki bi se tikale zakonskega življenja. Ni

čuda potem, da ko se je imelo roditi prvo dete, sem se z grozo in žalostjo povpraševala: «Kaj bo pa zdaj?!»

Plača mojega moža, bil je državni uradnik, je bila majhna, tako da smo že v začetku zakona zelo skromno živeli. Prišel je drugi otrok na svet in skrbí so rastle. Ker sem imela kot dekle službo, sem sklenila, da jo poprosim zopet, ker sem upala, da bomo potem lažje izhajali. Službo sem dobila. Delala sem v uradu po 6 ur na dan in to celih 21 let nepretrgoma. Med tem sem rodila še otroke, imela sem bolezen v hiši in smrti, a službovala sem še naprej. Tudi moja plača ni prinesla blagostanja v hišo; bolezen in nesreče so odnesle vse. — Prišel je preobrat in ž njim je končala moja služba.

Otroci, kar mi jih je ostalo, so odšli za kruhom — —. Mož je doslužil svoja leta in stopil v pokoj. Hodi v kavarno, čita liste, dobi znanca za razgovor, gre na izprehod. Kaj imam jaz od svojega truda?

Delala sem vse življenje, še preko svojih moči, in danes mesto da bi tudi jaz uživala sad svojega truda — delam še vedno od zore do mraka, s pospravljanjem stanovanja, kuhanjem in likanjem in z vsem, kar je treba v hiši, dokler ne bom cepnila nekega dne na tla kot izmučen fijakarski konj. Povejte mi, zakaj nimam tudi jaz tistih udobnosti, kot jih ima moj mož, da bi tudi jaz na svoja stara leta dala odpočitka svojim starim kostem? Je li kriv moj mož? O ne! Storil je pač za svojo družino, kar je bilo v njegovih močeh. Torej?

Jaz rečem: Ženska je obsojena v večno suženjstvo. Ona rodi in vzgaja otroke, vodi hišo in skrbi zanjo. To kolo ženskih dolžnosti se vrti že od pamtiveka in se bo vrtelo do konca sveta.

Da bi se to dalo preurediti, je izključeno. Žena in mati, ki ljubi svojo družino, ne sme in ne more drugače kot žrtvovati se zanjo do zadnjega vzdihla, s svojo zadnjo kapljo krvi!

Nada.

Utrgan nagelj. (Mirko Kunčič.)

*Pod mojim oknom noč šumi,
na oknu nagelj rdeč sloni,
strmi na vrt in prisluškuje.*

*In vidim: tajno trepeta,
ko drami vrtnice iz sna;
ves bleđ je v mesečini.*

*«Nocoj sem sanjal, da umrem
še predno ves vaš kras uzrem.
Zaman sem koprnel, o drage...»*

*Spe v popju vrtnice, molče,
in ne vedo za vse gorje.
Po prstih splazim se do okna...*

*O, noč opojna! Sladki sni
so kakor v bajki mimo šli...
Že zora rdi, blesti iz dalje...*

*Smehlja se v me obrazek zal:
«Zahvaljen za spomin svetel,
za prvi jutranji pozdrav —
za nagelj — in za vso ljubav,
moj fantič!» — «Ljubica, adijo!»*

IZVESTJA

PO ŽENSKEM SVETU.

Jugoslovenka — Miss Europa. Znano ameriško filmsko podjetje Fanamet je iskalo v Evropi najlepšo žensko za svojo filmsko igralko. V to svrhu je tekmovalo na tisoče lepotic, ki so poslale komisiji svoje fotografije. Vsaka država je imela svoje kandidatke. Med jugoslovenskimi krasoticami je dobila prvo priznanje Zagrebčanka Stefica Vidačičeva, stara komaj 17 let. Šla je potem na Dunaj, kjer se je v krogu drugih evropskih krasotic predstavila odboru. Odločitev je padla na njo: priznali so jo za najlepšo žensko v Evropi. Je male ljubke postave, lepega obraza in stasa ter se odlikuje po silni umetniški prirodi. — Sedaj pojde v Berlin, kjer se bo učila angleščine in raznih športov, kar jo bo vzposobilo za igralko v svetovnih filmih.

† **Milena Mrazovičeva - Preindelsberger** je umrla na Dunaju, Pokojnica je bila Bosanka in je dolgo živela v Bosni. Že l. 1884. je bila sotrudnica lista »Bosnische Post«, čez par let pa celo njegova lastnica in urednica. Tako je bila ona med prvimi Jugoslovankami, ki so se posvetile žurnalistiki in javnemu delu. Napisala je tudi nekaj leposlovja, večje važnosti pa so njene narodopisne in kulturno-zgodovinske razprave o Bosni. Udeleževala se je vseh kulturnih in političnih pokretov v Bosni ter je večkrat tudi predavala, zadnje čase na Dunaju, kjer je živela poslednja leta.

V Italiji zoper ženske učne moči, Italijanska vlada je izdala dekret o reformaciji izpitov srednješolskih učnih moči. Na podlagi tega dekreta se ženskam v bodoče odreja pravica poučevanja literature, filozofije in zgodovine. Za izdajo tega dekreta ni bilo merodajno mnenje vlade, da ženska z moškim v moralnem ali duševnem oziru ni enakovredna, temveč bojazen, da bi utegnile ženske iztrgati moškim eno torišče za drugim.

Oblastveno poizvedovanje o služkinjah. Statistični centralni urad v Budimpešti je odredil štetje nastavlencev in služkinj. Te so dobile polo s sedeminpetdesetimi vprašanji, na katera morajo vestno odgovoriti. Poleg splošnih osebnih podatkov hoče urad tudi znati: kdaj ima služkinja na teden dopust, kdaj hodi zvečer spat, kje spi, ali sama ali s kom drugim, ali ima zimsko suk-njo ali le ogrinjač, koliko parov dobrih in koliko parov slabih čevljev ima, kolikokrat se koplje v mesecu, ali bere časopise stalno ali le o priliki, kolikokrat gre v gledališče, v kino ali k drugim zabavam, ali uživa alkohol, pivo?

Karin Michaelis je znamenita danska pisateljica. Kdo ne pozna njene knjige »Nevarna leta«? Poleg številnih knjig in razprav je znana tudi kot izvrstna govornica. Na odru imponira že njena zunanost: precej krepka postava, črna večerna toaleta, sivi pristrizeni lasje, dobrodušne, žive oči, topel nasmeš. Človek na prvi pogled začuti v njej ženo in mater, ki vpliva z dobroto, humorjem in globokim poznavanjem človeške duše.

Kaj je ljubezen po njenem? Če plaka dete, ko mu vzamete punčko, je to ljubezen. Velika je razlika v načinu, kako se izpovedujeta mož in žena o svojih samskih doživetjih: mož pripoveduje gladko, kakor bi govoril o dogodkih s potovanja, žena pa se izpoveduje, boječe, s kesanjem, kakor da je bilo vse greh. Posledica tega: mož ji celo življenje očita to kot prestopke.

Kaj obtežuje današnji zakon? Karin Michaelis pravi, da je nesporazumljenju med zakoncema krivo dolgočasje in ljubosumnost ter denar. Zato predlaga, naj bi mož in žena v enaki meri prispevala za gospodinjstvo (če namreč tudi žena služi); ostanek naj bi si razpolovila (tudi če žena ne služi), tako naj mož svobodno porabi svoj del, žena pa svojega.

Spolno nesoglasje je često izvir zakonski nesreči in ločitvam. Človeka pa ni mogoče uglasiti kakor instrument. Ako pride do ločitve, naj se razideta kot prijatelja, postava pa bi morala dovoliti, da se

vsak lahko vdruži poroči. Otroci se morajo v takem primeru prisoditi materi (če ni lahkoživka ali pijanka), kajti mati in dete sta nerazdružljivi. Kako je z denarjem? Zevedna žena ne bi smela sprejeti — če nima otrok — nikake vzdrževalnine od ločenega moža, nego si bo sama služila kruh. Če pa ni sposobna za nobeno delo, pa tako-le: Oče naj že ob rojstvu zavaruje hčerko za ločitev: o poroki prevzame zakonca premijo; če je zakon srečen, dobila po dvajsetih letih denar izplačan, če se ločita, dobiva žena letno rento.

Gospa Karin prerokuje silen spor med moškim in žensko radi enakopravnosti žene z možem pri poklicih. Ko se bo ta boj dobojeval, se bo ženstvo razdelilo v dva dela: ženski tabor, v katerem bodo take, ki so določene za materinstvo in bodo tvorile uvaževano središče srečnega doma, ter drugi tabor, kjer bodo one, ki zahtevajo svobodo in delo moškega ter so se odpovedale materinstvu. Pisateljica je uverjena, da bo časoma svet tako urejen, da bo država vzdrževala matere in otroke. Sredstva za to bo dobila z davki, katere bodo morali plačevati moški in pa ženske brez otrok. Takrat bo žena srečno živela v domu sredi svojih otrok. Njeno razmerje do moža bo docela zasebna zadeva in zakon ne bo več potreboval državnega nadzorstva. »To so seveda moje sanje za daljnjo bodočnost,« pristavlja, kadar govori o tem.

Z lanskega kongresa Mednarodne ženske zveze v Parizu. (Nadaljevanje.)

Važno in veliko »vprašanje nezakonske matere« se je obravnavalo pod prezidentko Adele Schreiber.

To vprašanje se skoraj v vsaki deželi vsled običajev, vere, nacionalitete in plemen drugače presoja.

Napačna bi bila obravnava tega vprašanja s stališča, kakor da zavisi število nezakonskih otrok od propadanja morale. Resnica je, da ta pojav povzročajo različni vzroki: ekonomska vprašanja, tradicije narodov, navada, proporcija spola v številu obljubenosti itd. Pomirljiv znak je, da je v vseh naprednih deželah z realnimi tendencami opaziti sledečo razrešitev: Zaščita nezakonskega otroka ima za posledico to, da se množe zakoni.

Sprejeta je bila sledeča resolucija:

1. Vsak otrok ima pravico do fizičnega, duševnega in moralnega razvoja, dolžnost države je, zagurati ta razvoj tudi nezakonskim otrokom.

2. Zaščita matere in zaščita otroka morata biti tesno spojena, ker bolehnost otrok zavisi od materinega pomanjkanja in bolezní, to pa od oskrbe in hrane v času nosečnosti. Vsi dobrodelni ukrepi morajo stremeti za tem, da ostane otrok pri ma-

teri, posebno pa med časom, ko otrok potrebuje fizične pomoči od strani matere.

3. Zaščita mater mora biti soglasna za matere vseh dežel, ne kot miloščina, ampak mora biti utemeljena na splošnih ukrepih, tičočih se vseh mater brez razlike. Oficijelni sistem zavarovanja se je uspešno onesel v mnogih deželah, ta sistem naj se posploši. Vsaka oficijelna pomoč naj poskuša vzpostaviti ekonomično neodvisnost matere, ji pomagati do zasluzka in prispevanja k vzdrževanju lastnega otroka. Potem takem materinstvo ne sme biti vzrok odpuščanja od dela ali iz službe.

4. Moralno pravično in resnično praktično je: primorati vsakega moškega, da deli moralno in sorazmerno ekonomično odgovornost za lastnega nezakonskega otroka. V vseh državah mora biti dovoljena ugotovitve očetovstva; zakonito postopanje mora biti olajšano; paziti se mora, da se moški ne izognejo postavnim odgovornostim, ki so sledeče:

a) Plačevati materi podporo v času nosečnosti, po porodu in tudi nositi stroške za porod, zlasti po porodu mora dobivati mati od očeta dovolj sredstev, da more prehranjevati svojega otroka, seveda ako mati to zahteva.

b) Plačevati podporo otroku, primerno položaju očeta, in nuditi nezakonskemu otroku vzgojo, kakršno nudi oče svojim zakonskim otrokom.

5. V interesu vsake države je, da prepreči uničenje življenj in proporcionalno zmanjša fizično in moralno manjvredna bitja, ter da skuša napraviti iz mater in otrok koristne člane družbe s tem, da jim pomaga k normalnemu življenju.

6. Zakonodajne reforme naj olajšajo pravico otroku do očetovega imena in dedščine in v gotovih slučajih do osebne preskrbe, vrhutega morajo biti vse formalitete za legitimiranje in adoptiranje olajšane.

7. V slučaju dvomljivega očetovstva postop država kot varuh otroka, mu zagotovi vzdrževanje in primora verjetnega očeta, da plačuje del priličnih stroškov.

8. Da zamore država nezakonske otroke v nujnih slučajih ščititi, se mora vsak otrok brez očeta kakor tudi njegova mati že pred porodom smatrati za državne mladoletnike. Splošni zaščitni sistem mora biti vzpostavljen v vseh državah pod vodstvom plačanih in zmognih socialnih delavcev. Sistem naj sodeluje s privatnimi dobrohotnimi varuhi in z že obstoječimi privatnimi dobrodelnimi institucijami; — nadzorovani naj bi bili po oficijelni komisiji zaščite dece in dopustni od internacionalne zveze. (To, da se olajša postopanje proti očetom, ki zapuščajo svojo deželo, ne da

bi zadostili svojim dolžnostim napram materi in otroku.)

9. Društva, združena v Internacionalni alijansi za žensko volilno pravico, naj se v vseh deželah bavijo z vprašanjem nezakonске matere in njenega otroka s ciljem: »spoznati ta problem in vzbuditi med vsem ženstvom, posebno med onim, ki obstoji iz srečnih in zaščiteneh mater, čustvo simpatične solidarnosti za zapuščene matere, ker vse matere se morajo čutiti odgovorne za vse otroke. (Dalje prih.)

† Umrla je v Trstu Ivanka Gajeta, vzorna služkinja, kakršnih ni dandanes skoro več. Služila je 34 let, in sicer vedno v eni družini. Znana je bila po svoji marljivosti in stanovski sposobnosti. Bila je izredno inteligentna, v njeni sobi je bilo polno knjig, naročena je bila na mnoge časopise. Okoli nje so se rade zbirale naše služkinje, saj jim je bil pogovor z njo pravi užitek. Kot odbornica in večkratna predsednica v Marjinem domu in družbi je marljivo delovala tudi na prosvetnem polju, posebno pri dramskem odru. Obilna udeležba pri pogrebu je jasno pričala o izredni priljubljenosti blage pokojnice.

MATERINSTVO.

Kako naj mati pripoveduje otrokom pravljice.

Kakor vidim po pismih, ki nam jih pošiljajo čitateljice, je bila marsikatera mati prav vesela članka in pravljice M. Jezernikove v I. in II. letošnjem zvezku. Vidim pa tudi, da so matere v veliki zadregi, kadar silijo vanje nenasitne otroške dušice z onim večnim: še eno pravljico, še, še! Posebno preglavico jim delajo otroci v predšolski dobi; saj potem, ko znajo čitati, se že sami vodijo v čarobne svetove pravljic in bajk.

ln vendar ni tako težko z malimi; zadovolje se hitro. Najpriprostejši prizor iz vsakdanjega življenja, povedan na lep način, gostobesedno, dramatično, jim je že v nepopisen užitek. Na misel mi je prišla hčerka; ni bila še izpolnila prvega leta in ni še znala izgovoriti besede, pa je že uživala ob pripovedovanju. Zvečer se ni mogla zlepa umiriti, brcala je, se neprestano razodevala in poizkušala vstajati. Pa sem jo prišla za ročice in ji začela pripovedovati: Po cesti teče kužek, nogice ima, pa teče: tek, tek, tek; pa pravi: hov, hov, hov; pa teče, teče, (prisrčno se je zasmejala). ln tam po cesti gre mucka, mijav, mijav; mucka ima nogice, pa teče, teče, teče, tek, tek; mucka teče tek, tek... mucka pravi: mijav, mijav; hijo muckal mijav, tek, tek... Nepremično so strmeli vame njeni očki, izraz ličja pa je kazal skrajno veselje, višek zemeljske sreče.

ln ko sem nehala, me je opomnila: a-a-a, kar je značilo: hov in mijav. Pa sem napletala zopet od kraja, pa bogve kolikokrat, in užitek je bil vedno enak, dokler je ni premagal spanček.

Z meseci in leti se je širilo njeno duševno obzorje, napolnjevalo se z novimi pojmi, ki so ji bili ključ v nove svetove bajk in čarov. Opazila sem, da ji dolgo ni bilo toliko za vsebino kot za način pripovedovanja. Vsako pripovedovanje sem morala začeti: »Enkrat je bila...» Ce sem začela drugače, mi je takoj popravila. V vseh jezikih se začenjajo pravljice s sličnimi besedami, in vidim, da imajo te besede čudovito, čarobno moč. Najbolj vsakdanje dogodke sem ji morala oblačiti v to obleko. Nekoč je sedela v veži na pragu in jedla z maslom namazan kruh. Prišla je kokoš in ji ga izmaknila iz roke ter stekla po vrtu. Ona v jok in bliskoma za njo, seveda zaman. Ko sem ji pozneje to pripovedovala, mi pravi: »Zdaj mi pa tako povej, da bo povest, veš, tako: Enkrat je bila ena punčka, pa ena pitka, tisti punčki je bilo ime Vidka, tisti pitki je bilo ime grašica... pa čeprav ni bila grašica, samo reci tako, je lepo ime grašica...» Ponovila sem njene besede in prešla k dogodku samemu, pa me nervozno prekine: »Ali ne tako, ne tako hitro, ne sme pitka precej kavsniti kruhka... mora biti lepa povest, dolga... kako so prišli stara mati v vežo, kako so šli k omari, kako so odprli omaro in so rekli: »Vidka, češ kruha... da bo dolgo, da bo zares povest...»

ln tako mi je sama kazala pot... Nešteto vsakdanjih dogodkov sem oblekla v pravljico obleko, ali začenjati sem morala vedno: enkrat je bila... Seveda so prišle tudi prave pravljice: o Rdeči kapici, o volku in kozah, o Indiji Koromandiji, o zakleti jari kači... Neštetokrat sem ji povedala, nikoli se jih ni naveličala. Opazila sem, da imajo otroci drugačne zahteve pri pravljici, ki jo pripoveduješ, kakor pri pravljici, ki jo čita-jo. V tem se vidi razlika med živo besedo in pripovedovanjem; dete uživa predvsem pripovedovalnikovo besedo, dramatičnost, muziko; prizori žive, čim podrobneje opisuješ, tem bolj se bližajo otrokovi duši. Ko pa otrok sam čita, hlasta le po dogodkih, dolgi opisi so mu zopni, včasih kar preskakuje cele odstavke, komaj čaka, kakšen bo konec. Mnogo je takih, ki najprej prečitajo zadje strani knjige, potem šele zaporedoma po poglavjih.

Pri tem naj opozorim še na črtico »Očka« v marčevem zvezku. Pisatelj pove tam, kakšne so lahko pravljice za male otroke: opazuj otroka, njegove lastnosti, navade in razvade, njegovo okolico, k temu dodaj še prizore, ki si jih ustvari tvoja domišljija, če se postaviš na stopnjo otroka. Nekoč me je prosila hčerka: »Mama, sedaj mi pa po-

vej lepo, lepo povest: veš, tako, ki n i b i l a r e s, taka je najlepša! — «Ali se ti ne zdi neumno, če ti povem kaj takega, kar ne more biti res?» — «O ne, saj vem, da ni bilo res, pa se lepše poslušaj kakor tako, ki je res. Kar povej, kar izmisli se... jaz že poslušam...»

Za malo večjo deco najde iznajdljiva mati jako dobra navodila v prej imenovanem članku «Mati pripoveduje pravljice», za deco v šolski dobi pa imamo več lepih zbirk. Ne bom tu navedla naslovov, na zadnji strani sleherne mladinske knjige je seznam drugih knjig, pa tudi knjižarne na zahtevo rade pošljejo katalog mladinskih del. Pisati povesti za otroke v predšolski dobi je pa skoro nemogoče. Vsebinske te pripovedi je pač enostavna, včasih nezmisljena, in otrok uživa navadno bolj način pripovedovanja nego vsebino samo. Vsako pravljico za zrelejšo deco lahko prikojimo za malo, iz vsake pesemce in slike sestavimo povestico. V mislih imam prelepo Utvino zbirko «Kraguljčki». Nekateri, kakor «Strah v poljem gradu», «Prvi krajec» vsebujejo jako pripravno snov; s pomočjo materinega pojasnila in ljubkih ilustracij se dete lepo vživi v bajni svet prirode. P. H.

HIGIENA.

Bolniška soba in postrežba. V bolniški sobi mora biti vedno svež, čist zrak. Zato je treba prav posebno paziti in skrbeti, kako naj prihaja v bolniško sobo sveži zrak. Marljivo treba odpirati okna, da se soba dobro prezrači. Ko se je soba dobro prezračila, naj bo vsaj del okna odprt — v poletju pa celo okno — da lahko zrak odhaja in prihaja. Pri tem moramo gledati, da ne prihaja zrak naravnost na bolnika, zato je treba postaviti posteljo na primerno mesto. Iz bolniške sobe odstranimo vse, kar povzroča neprijeten vonj, kakor umazano perilo, vse telesne izmečke, tudi vodo, v kateri se je bolnik ali kdo drugi umil, prav tako ostanke jedi in pijače, ker vse kvari zrak. Poleg slabega vonja povzroča bolniku pogled na vse te stvari le gnjus.

V bolniški sobi ne imej duhtečih cvetic, tudi ne smeš kaditi s kakimi dišavami, kakor imajo nekateri navado, ali pa škropiti z raznimi vodami, (parfemi), kajti čeprav te dišave začasno udušijo slabe vonje (smrad), vendar ne odstranijo slabih posledic in po njih često bolnikova glava boli. V slabo prezračeni sobi se rade razvijejo nove bolezni. Bolnikova postelja ne sme biti zastrta z zavesami, ker se v zastorih zbira slab vonj in prah; poleg tega ovirajo zaves pri postrežbi bolnika in branjcu, da ne pride zrak do bolnika. Zato tudi ne smejo biti okna povsem zastrta z zavesami. Zaves naj bodo kvečjemu le ob straneh, da je okno po sredi prosto ter da lahko zrak

prosto vhaaja in odhaja. Zaves mora biti iz pralnega blaga, da se lahko, ako traja bolezen dolgo, pogostoma perejo. Bolnikova soba ne sme biti prenapolnjena z opravo. Treba je odstraniti tudi vse večje preproge razen tiste, ki je pred bolnikovo posteljo. To treba večkrat osnažiti, izpepiti in dobro oktrčati; ako je iz pralnega blaga, kar je najbolje, naj se pogostoma opere. Kakor pred ostrim zrakom, tako je treba čuvati bolnika pred ostro svetlobo, vendar ne sme biti soba temna ali mračna. Le če bolnika bole oči, je včasih potrebna tema ali vsaj mrak, če namreč zdravnik ukaže. Vobče je bolniku prijetna zmerna in enakomerna svetloba.

Kdor gre v bolniško sobo, se ne sme obuti škripajočih ali cvilečih čevljev, tudi ne sme žvižgati ali popevati, čeprav na lahko. Ravno tako ne sme došlec švigati sem in tja po sobi, tudi če popolnoma brez šuma, kajti bolnik se lahko prestraši, ko zagleda nenadno pred seboj osebo, ne da bi mu naznanila svoj prihod z lahko hojo. Zato stopaj po sobi mirno, toda ne popolnoma brezglasno. Ako je pri bolniku več oseb, ne smejo te med seboj šepetati, ne da bi bolnik razumel. Šepetanje vznemirja bolnika in si predstavlja, da je njegova bolezen hujša, nego se mu zdi, ter si prizadeva in napevja moči, da bi slišal, kaj se govori, ker misli, da se govori o njem in njegovi bolezni. Bolniku je vobče popolna tišina bolj neprijetna nego prijetna. Težko bolni pa ne slišijo ropota, vsaj ne v toliki meri, kolikor ga je v resnici.

Lahko bolnemu ali okrevajočemu bolniku pa ugaja, ako je okoli njega živahno. Seveda se ne sme živahnost stopnjevati v ropotanje in šum. Odstraniti je potreba vsak dolgotrajen in enakomeren šum.

V bolniški sobi se premikaj mirno in neprisiljeno, govori razločno, a brez kričanja. Dolgi razgovori bolnika utrudijo.

Bolnikova postelja ne sme biti postavljena, da zre bolnik naravnost v okno. Najbolje je, da se postavi postelja le z vzglavjem ob zidu, ne pa s stranicami, da streljica lahko stopi k bolniku od obeh strani. Na to je treba gledati posebno pri težko bolnih, da jim lahko strežemo in pomagamo. Bolniška soba ne sme biti pretopla, a tudi ne premrzla. Pozimi mora biti v sobi vsaj 14° gorkote. Če ima bolnik vročino, mora biti temperatura v sobi hladna. Zelo šibki in okrevajoči rabijo več gorkote. Če je postelja blizu peči, je treba postaviti vmes «špansko steno», ravno tako je treba storiti, če je postelja preblizu okna, da ne prihaja k bolniku ne preveč gorkote, a tudi ne prepil.

Na bolniški postelji ne sme biti preveč odej in blazin, le kolikor jih bolnik potrebuje. Vse mora biti snažno, kar je pralnih

stvari, je treba večkrat oprati, a drugo dobro skrtati, pretrstati in prezračiti, zato je dobro, da imaš po dvoje blazin in dvoje odev, da se vrstijo v snajenju in prezračevanju ter ni bolnik medtem brez blazin.

Z obiski moramo biti zelo previdni in se ravnati strogo po navodilih zdravnika. K teko bolnim sploh ne puščamo obiska; lahko obolelim ali okrevajočim je pa včasih obisk potreben, da ga razvedri in razveseli. Vendar tudi v tem slučaju ne sme dolgo trajati. V splošnem se je treba ravnati po zdravnikovih navodilih.

Pri bolniku se mora vse točno vršiti. Zdravila mu treba dati točno ob določenih urah; ravno tako jed in pijačo. Zlasti pri bolniku, kateri nima teka, treba paziti na minuto, da dobi jed. Strežnica mora biti v tem času vedno prosta vseh drugih opravil in mora posvetiti vso pažnjo le bolniku. Čakanje na jed in če vidi bolnik, da strežnica preveč upošteva druge, vpliva na bolnikove živce tako, da mu čestokrat ni mogoče jesti ne le tedaj, marveč še za delj časa. Glavni pogoj dobre postrežbe je: red, snaga in točnost.

—n—

KUHINJA.

Jabolčne klobasice.

Sedaj, ko so jabolka že draga in bi vsaka rada z majhnim denarjem napravila še kak približek po kosilu, Vam pošiljam recept, ki bo mogoče kakšni cenj. naročnici dobro došel.

Skuhaj tri olupljena jabolka, katerim si pridejala malo sladkorja in skorjico cimeta. Mzljim primešaj 10 dkg drobtin, en rumenjaki in sneg iz enega beljaka. To povaljaj z žlico v raztepenem jajcu in drobtinah ter devaj v vročo mast. Ko se lepo rumeno opeče, poberi ven in deni peč druge. Napraviš lahko velikost polovične kranjske klobase.

To je zelo dobro toplo, še bolje pa mrzlo in porabi zelo malo masti.

Ruženka.

Čokoladna torta. Polij 15 dkg nastrgane čokolade z žlico vode ter pusti, da se v peči razpusti; dobro zmešaj ter prideni 15 dkg surovega masla, 6 rumenjakov in 15 dkg sladkorja. Vse to mešaj pol ure, da dobro naraste, primešaj še iz 6 beljakov trd sneg ter 15 dkg moke. Deni testo v tortni model in peci pri srednji vročini. Drugi dan prereži torto ter jo poljubno namaži in polij s čokoladnim ledom.

Male pestice za čaj. 14 dkg surovega masla zmešaj z 21 dkg moke, 7 dkg sladkorja z limonovim duhom, prideni 2 rumenjaki in napravi testo. Pri tem izoblikuj prav male pestice, potresi jih z debelim sladkornim prahom ter speci.

Ker sem vse že večkrat sama preizkusila, priporočam vsaki čitateljici «Ž. S.» te recepte kot izvrstne.

Pepca M.

Drobnjak (šmarn) brez jajec. 60 g gresa, pol litra jako sladkega mleka, 2 noževi konic cimetovega praha, malo rozin, 30 g dobrega svežega masla.

Gres se kuha v mleku, dokler se ne zgosti popolnoma. Pridene se potem cimet in rozine ter se vmeša tudi maslo. Potem se dene to testo v obliko za torte in se kakih 20 minut peče. Ko se vzame iz peči, se dobro posuše s sladkornim prahom in cimetom. Na mizo daš samega ali pa s polivko, napravljeno iz sladkorja, vode in ruma.

O LEPEM VEDENJU.

Razmerje do poslov.

Vljudnost je za vse obvezna, za osebe visokega in nizkega socialnega položaja. Četudi so pogoji različni, vendar daje človeško dostojanstvo vsakemu upravičenost do svojih pravic, vsakega posameznika obvezuje do medsebojnega uvaževanja.

Z ljudmi, katere smo kot posle najeli za določeno plačo, smo primorani živeti pod eno streho. Neoporečno so nam podložni, ker so odvisni od naše volje in naše plače. Na prosto je poslom dano, prekiniti z nami službeno razmerje, a dokler je posel v naši službi, ravnajmo z njim po človeško in ne kot s sužnjem.

Do posla nimamo nič manj dolžnosti kot pravic. S poslom prevzamemo veliko odgovornost. Če zahtevamo od posla absolutne podložnosti in ubogljivosti, zahteva čut pravičnosti, da ravnamo z njim dobrohotno in z veliko prizanesljivostjo.

Z dobroto, potrpežljivostjo in vljudostjo primoramo posla do uslužnosti in pridnosti.

Z razumnim in resnim nastopom, s korektnim govorjenjem si pridobimo spoštovanje in oblast. Z nedoslednostjo in brezbriznostjo si pokopljamo ugled.

Naša dolžnost je, da skrbimo za korist posla in njegovo zdravje. Če posel zboli, mu pokličemo zdravnika in mu postrežemo kot lastnemu družinskemu članu.

Stroške za zdravljenje prevzame gospodar, če ni posel član bolniške blagajne. Če je bolezen opasna in dolgotrajna, se posel prepelje v bolnišnico ali pa se pošlje domov. Med boleznijo poizvedujmo večkrat o njem in mu pošiljamo kake približke.

Če posel v službi umre, gospodar takoj obvesti njegove sorodnike, katerim olajša formalitete in pomaga z denarnimi sredstvi za pogrebne stroške. Gospodar gre za pogrebom prvi, pred sorodniki posla.

Posel dobi poleg plače primerno stanovanje in zadosti zdrave in preproste hrane. Posli jedo v kuhinji. Če gospodinja ni v stanu dati poslu zadostne hrane, naj ne najema poslov.

Gospodinja, ki pusti posle stradati, je krivična in kmalu bo vsled tega razupita tako, da ne bo mogla dobiti drugega posla. Koliko je gospá, ki hodijo v svili in draguljih, svojim poslom pa ne privoščijo iz egoizma ne zadostne hrane ne prijazne besede. Ne stiskajte pri poslih. Privoščite jim vsaj približno isto hrano, kot jo ima družina. Če je več poslov v hiši, se jim pripravi posebna hrana.

Pri vstopu v službo povemo poslu takoj vse pogoje. Kdaj se vstaja, kdaj je čas dela, kdaj se gre k počitku in kdaj je prosto. Hrano dobi posel štiri do petkrat na dan.

Med jedjo naj imajo posli mir; zato jih ne smemo motiti z ukazi. Če jih pa le rabimo, kadar so pri jedi, jim povejmo, da je stvar nujna.

Za prenočišče mora imeti posel čedno, zračno sobico in snažno posteljo.

Če mora posel ponoči vstati k nujnemu opravku, se mu mora zato dati podnevi malo počitka.

Poselske plače so zelo različne. Odvisne so od zmognosti posla in od gospodarjevega blagostanja. Dandanes so plače tako urejene, da si posel lahko nekaj prihrani.

Za poškodovane in razbite reči je posel obvezan dati odškodnino, vendar po navadi gospodinje ne zahtevajo tega.

Boljše je posla odsloviti, kot mu ostajati plačo dolžan; ako ostajamo poslu s plačo na dolgu, izgubimo ves ugled in posel nas preneha spoštovati.

Plačuje se poslu točno ob mesecu, zaostale plače preveč obremenjujejo gospodinjstvo, zategadelj bodimo s plačo točni.

Prosto imajo posli vsako drugo nedeljo popoldan pet ur, in tudi vsak drugi praznik. Te dni naj gospodinja delo skrči z enostavnostjo obeda in pospravljanja. Kjer je več poslov, nadomestujejo ob nedeljah drug drugega.

Stare obleke in obutve se posli ne branjijo, zato jim dajmo stvari, katerih več ne rabimo. Ni pa primerno, jim te stvari dajati za god ali za Božič.

S potovanja prinašajmo poslom mal spomin. V navadi je tudi božično ali novoletno darilo, ki bi se pa vsled splošne gospodarske krize lahko opuščalo ali vsaj zmanjšalo, kar bi bilo posebno za gospodinje z redno mesečno plačo olajševalno.

Hišniku se da ob novem letu napitnina v znesku, ki tvori eno desetino mesečne najemnine.

Pri darilih in napitninah ne kažimo varčnosti, ker polagajo posli na te stvari veliko važnost. Navadno je božično darilo iste vrednosti kot mesečna plača.

Ker posli dandanes pogosto menjavajo službe, bi bilo umestno, da jim ob vstopu obljubimo božično darilo pogojno, da ga dobe

še, če ostanejo eno leto v službi. S tem bi se mogoče malo odpomoglo prepogostemu menjavanju služb.

Če so posli že več let v službi in so poštteni, pridni in drže s hišo, se jim svojevoljno po malem poviša plača.

Če se posel iz službe poroči, ga obdarmimo in mu gre v izjemnem slučaju tudi gospodar za pričo. Poroke se udeleži v cerkvi vsa gospodarjeva družina in poročencem čestita, pri svatbeni pojedini pa gospodarjeva družina ni navzoča.

Ob slavnostnih prilikah v družini, kakor krst, prvo sveto obhajilo, svatba, smrt, naj se posli obdajajo. Kadar se domača hči poroči, naj se tudi od vseh ženskih poslov poslovi.

Izbira poslov je zelo kočljiva reč, ker je težavno poizvedovati o njih preteklosti in o zadržanju v prejšnjih službah. Zelo moramo biti previdni, ker nam poselska knjižica ne nudi nikakih kočljivejših podatkov in tudi na skopa priporočila posredovalnic se ni zanesti. Najboljše je pač dobiti posla pod roko, na osebno priporočilo prejšnje njegove gospodinje.

Takoj pri vstopu v službo opozorite posla na dragocene stvari, za katere bo odgovoren. Dobro je napraviti inventar.

Če pri poslu zapaziš nepravilnosti, ga prej, preden ga pokličeš na odgovor, natančno opazuj in se prepričaj, da se ne motiš. Če pa so se tvoje sumnje uresničile, ga odpusti odločno in brez hrupa, ogibaj se škandala in ne pripoveduj drugim vzroka njegovega ravnanja, da s tem poslu ne škoduješ.

Kakor je prepovedano v poselsko knjigo vpisati slabo ponašanje posla, tako tudi nimaš pravice, postaviti posla nemudoma na cesto, ne da mu daš priliko, da si poišče drugo službo.

En teden pred odhodom naj ima posel po eno uro na dan prosto, da si lahko poišče drugo službo. Osem dneva obojestranska odpoved velja. Če je več poslov v hiši, je boljše posla takoj odpustiti in mu plačati za hrano in stanovanje osem dni naprej, kakor da osem dni po odpovedi druge posle vznemirja s slabimi in upornimi opazkami zoper gospodarja.

Gospodar ima pravico pred odhodom pregledati poslovno prilago.

Slabo vzgojeni ljudje in parveniji so s posli arogantni. Nekateri pa so v občejanju z njimi familijarni. Ne prvo ne drugo ni pravilno. Familijarnost je sovražnik avtoritete. S posli si lahko dober, ne da prekoračiš distanco, ki loči gospodinjo od posla. Časi so prešli, ko je bil posel gospodarjev zaupnik in večkrat tudi tvoritelj gospodarjeve sreče.

Skrbite za posle in brigajte se za njih interese; ne bodite pa z njimi zaupljivi in

intimni. Ne govorite v navzočnosti poslov o razmerah in lastnostih svojih znancev in prijateljev.

Zaslужeni opomini morajo biti pravični in takti, nikdar krivični in poniževalni. Nemumno je, se jeziti; trenutno močice odleže, ali avtoriteti škodi. Ljudi, ki se jeze, se posli po navadi ne boje.

Bodite potrpežljivi, hladne krvi in mirni. Imejte se v oblasti v vsakem oziru.

(Dalje prih.)

IZ NAŠE SKRINJE.

Makedonci. (Nadaljevanje.)

Vas in mesto.

Od Grodska proti Bitolju srečujemo vasi v popolnoma primitivnem stanju. Na obrobkih ali vznožju malih gričev so skupine kolib, zgrajenih iz blata, slame in lesa. Dobi se tu pa tam zidana hiša, ki je vedno šola, občinska hiša ali cerkev. Po svoji primitivnosti se posebno odlikujejo sela po močvirnatem Bitolskem polju. Hiša ima navadno en prostor, redkokdaj dve pregraji: v eni je domača živina, v drugi pa kmečka obitelj. Pogostoma so domače živali in ljudje v skupnem nepregrajenem prostoru, pod isto streho. Poljske pridelke razen žita in moke zakopije kmetič na njivi. Makedonski kmetič še ne pozna krompirja in repe v toliko meri kakor pri nas, dasi bi mu bilo jako koristno. Seno in slamo pa zloži na polju v velike kope, katere samujejo tam preko cele zime. Bitolsko polje je zelo rodovitno, prej po večini last raznih begov in drugih turških mogotcev. Črna Reka ga obilo namaka in spomladi večkrat na široko preplavi. Poleg koruze, fižola in žita se Makedonci v velikem baviijo tudi s sejanjem maka in s tobakiimi nasadi. Velika makova polja so v bližini Tetova in od Grodska proti Prilipu. Lepo je videti na kraševitem griču njivico posejano z makom, posebno kadar se razcvita. Zdi se kot čarobna preproga, ki žari v vročem solncu v vseh ognjenih niansah rdeče barve. Če je makova letina dobra, plačuje kmetič z izkupičkom davke in oblači družino. Tobak sadijo po vsej vzhodni in zapadni Makedoniji. V zapadni Makedoniji so tobaki nasadi in polja državna last. Poleg velikih kompleksov njiv je tudi tvornica za sušenje in prepravljanje tobaka. Z državnim dovoljenjem lahko sadi tobak tudi vsak kmetič. Tako se na jesen pokažejo okoli hiše ogromni venci tobaka, kateri se suši, nato ga spravljajo ter potem prodajajo državi. Od Grodska proti Ohridu vidno opazimo napredek kmeta. Tu je svet kraški, kamenit in zelo ubog. Ali vasi so tod zidane in so kot mala mesteca. Red in snaga se kaže, tu se začnajo hlevi in celo stranišča. Seljak je naprednejši in razumejši. To pa

zato, ker gredo preko zime vsi stari in mladi moški v pečalbo. (Pečalba — pečaliti, znači trgovati, preprodajati ali služiti denar na katerisibodi drugi način.) Od doma gredo s prvimi jesenskimi vetrovi, na pomlad se s istimi vračajo.

Makedonski seljak strastno ljubi svojo zemljo.

Dasiravno je svet krševit, obdela vendar vsako ped zemlje med kamenjem. Zanjo živi in umre. Njegova največja želja je, da speščali nekoliko denarja in kupi nov zažon zemlje. (zažon - brdo). Izseljujejo se v Ameriko in v razne države po Evropi. Srečujejo jih kot krošnjarije, prodajalce boze, limonade, črne kave, busolonov itd., kot zidarje in delavce vseh strok. Boza je pijača, skuhana iz koruzne moke in pripravljena na poseben način, zelo okusna in hladilna v poletni vročini. Sam Makedонец je skromen in srečen. V vsakem podjetju je neverjetno vztrajen in uporen. V zapadni Makedoniji se bavijo tudi z ovčarstvom. — Črede ovac in koz se pasejo večina pozimi in poleti.

Poleg makedonskih čisto slovanskih vasi so tudi mešane vasi Turkov, Cincarov in domačinov. Dobijo se tudi čisto turške vasi.

Cincari ali Vlahi so ostanki rimskih kolonij na Balkanu. Popolnoma so degenerirani. Bavijo se s trgovino, govore pokvarjeni rumunski dialekt. Domačini jih nič kaj lepo ne gledajo. Za njih znači Žid ali Cincar eno in isto. Od Cincarov-Vlahov se razlikujejo še drugi Cincari, zvanji Kučuvlahi. To je malo pastirsko plemo, katero pase svoje mnogobrojne črede po planinah Kajmakčalani in okoliških ravninah. To plemo premika s seboj svoje šotore proti paši in letnemu času. S seboj imajo svoje družine in vse svoje imetje.

Po običajih so se Cincari spojili z domačim prebivalstvom. Razlikuje jih samo jezik. Turške vasi so turške večinoma samo po veri. Je zelo mnogo vasi, kjer nihče ne zna turškega jezika, niti njih svečeniki ne. Tako se vrši pri njih svatba s istimi običaji kakor pri Makedoncih. Nevesti dajo pod pazduho po dva hlebca kruha in svečo v roko, potem pa stoji v kotu ves dan. To so vasi, poturčene pod pritiskom turškega absolutizma takoj po turškem navalu ali kasneje. V okolici Struge sta dve vasi, kateri sta prešli v islam šele pred dobrimi osemdesetimi leti. Pomnijo še dva brata iz iste hiše, eden je bil pop, drugi hodja (krščanski in turški duhovnik).

Vraže so enake. Oboji verujejo v nadnaravne moči raznih čarovnikov, vedeževalk in slično. Poleg krščanskega in muslimanskega boga verujejo še v razne dobre in zle duhove.

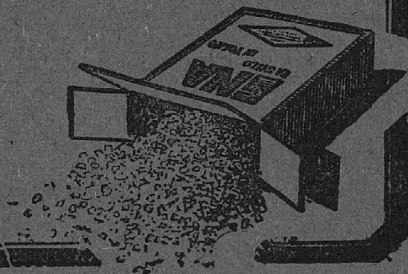
(Dalje prih.)

Mara Husova.

Svila
volna
čipke in zaves
postanejo
kakor nove,
oprane z

ENA

Poštnina plačana v gotovinu.

L.O.90 L.O.90

IDEALNO **SANIN** ČISTILNO SREDSTVO ZA OTROKE
IN SREDSTVO PROTI GLISTAM

LEKARNA
CASTELLANOVICH
LASTNIK F. BOLAFFIO

TRST
VIA DEI GIULIANI 42

Velika zaloga vino, žganja in likerjev

Jakob Perhauc
ustanovljena leta 1878

Trst, via Xidias 6, Telef. 2-36

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraljki brinovec, in kranjski aljovec. — Lastni izdelki: žumeca vina, šampanjec, žumeci istrski rebočki, Lacrima Cristi in druga. — Specialiteta: Jajšji konjek in Crema marsala ter raznovrstni likerji.

JE ORIGINALNO MAZILO
KIDOPRAVIRADIKALNO
KURJA OČESA
DOBIVA SE V VSEH LEKARNAH

UNDERWOOD

PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlakih in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehla četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačilne olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Dr. Fran Ambrožič

zdravnik

se je stalno naselil Št. Petru
na Krasu

Odinira v Kanalcovi hiši vsak dan od 9—12
in od 13—15.